

sociale verdediging

**afschrikking en
verdediging door burgers**

GENE SHARP

**Monografie no 1.
uitgegeven door de Stichting Maatschappij en
Krijgsmacht, 's-Gravenhage. Winter '81/82.**

Met dank aan auteur en UNESCO voor de toestemming tot publicatie.

Vertaling : Staf Stichting Maatschappij en Krijgsmacht.

INHOUD

	pag.
WOORD VOORAF	1
door prof. dr. J.S.van Hessen	
INLEIDING	5
I SOCIALE VERDEDIGING	7
II AFSCHRIKKING DOOR SOCIALE VERDEDIGING	14
III GEVECHTSMOGELIJKHEDEN VAN SOCIALE VERDEDIGING	16
IV HET VERLOOP VAN HET CONFLICT : (1) EERSTE FASE	21
V HET VERLOOP VAN HET VERDEDIGINGSCONFLICT : (2) DE VERDEDIGING IN VOLLE OMVANG	29
VI MISLUKKING EN SUCCES IN DE SOCIALE VERDEDIGING	37
VII INTERNATIONALE DEELNEMING AAN EN ONDERSTEUNING VAN SOCIALE VERDEDIGING	44
VIII DE VOORUITZICHTEN BIJ HET AANVAARDEN VAN SOCIALE VERDEDIGING	46
IX POTENTIËLE VOORDELEN VAN EEN SOCIAAL VERDEDIGINGSBELEID	51

WOORD VOORAF

Tot de internationaal bekendste figuren die zich bezighouden met sociale verdediging, opgevat als alternatief voor defensie door middel van geweld, kan ongetwijfeld de Amerikaanse hoogleraar Gene Sharp worden gerekend die o.a. als Visiting Scholar verbonden is aan de Harvard Universiteit.

Zijn gewaardeerde inbreng in de discussies rond dit thema berust vooral op de unieke prestatie van een vijftienjarig onderzoek naar het in de historie vóórkomen van sociale verdediging.

De analyse van dit materiaal werkte hij uit tot een dringend appèl in een omvangrijke studie onder de titel "The politics of non-violent Action" (Boston 1973).

Zowel in dit werk als in talrijke andere publicaties geeft Sharp er zich rekenschap van dat het hem bij deze studie niet alleen gegaan is om een feitelijke historische weergave - hoe belangwekkend dit op zichzelf ook al zou zijn geweest - maar ook en vooral om een boodschap. Omwille van de strekking hiervan, zoals ze in grote lijnen in deze brochure is weergegeven, dient Sharps standaardwerk niet zonder meer als een sociologische verhandeling te worden gelezen. Het is tegelijk zowel meer als ook minder dan dat.

De meerwaarde wordt gevormd door de uitgesproken intentie om aan de hand van een rijkdom aan historische ervaringen - via een te zeer vergeten hoofdstuk - een les uit de geschiedenis te trekken. Om deze goed te laten overkomen heeft Sharp het zich enerzijds extra moeilijk gemaakt.

Hij ziet er nl. van af dit onderzoek te componeren als illustratie van het credo van een bij hem wel aanwezige pacifistische gezindheid, als een toelichten, onderstrepen en propageren vanuit een vooronderstelde ethische stellingname.

Bij Sharp staat een historisch realisme voorop.

Het gaat hem nl. om de alternatieve feitelijkheid van de niet-gewelddadige defensie tegen geweldsovermacht. Dit alternatief laat zich als realiteit en daarmee als mogelijkheid veelvuldig in de geschiedenis op heterdaad betrappen. Hieruit trekt hij de consequentie dat sociale verdediging als iets (her)haalbaars valt te organiseren en voor te bereiden. In dit perspectief kan - en moet - men het onderwerpen aan systematische analyses en uitwerken tot efficiënte strategieën.

Vanwege de prioriteit van doelmatigheid en economie bij het mobiliseren van een collectief afweer-potentieel die Sharp hierbij als legitimatie propageert, zou men kunnen zeggen dat hij in eerste instantie althans geen boodschap heeft áán, maar wel vóór het principiële pacifisme.

Anderzijds heeft hij het zich hierom ook gemakkelijker moeten maken.

Bij de uit zijn materiaal afgeleide concepties maakt hij verder geen onderscheid tussen zulke sterk uiteenlopende situaties als dictaturen, onderdrukkingssystemen, massale machteloosheid en internationale oorlogen, militaire bezettingen, e.d.

De diversiteit van dit alles krijgt nog een extra nadruk vanwege de uiteenlopendheid van de historische, sociale, culturele en economische constellaties waarin ze zich voordoen. Sharp neemt dit alles op in één abstraherend panorama.

Het is vanwege deze hoge abstractiegraad dat zijn werk de indruk maakt minder te zijn dan een vooral ook sociologisch te bestempelen onderzoek.

Eenzijds maakt hij het in dit opzicht extra moeilijk door niet zijn toevlucht te nemen tot een zo super hoge graad van abstractie als in het begrip : structuurgeweld is verdisconteerd. Daarmee wordt immers een zo universele en eindeloos uitbrekbare term binnengehaald dat zijn boodschap vrijwel inhoudloos zou zijn geworden.

Er valt nl. moeilijk iets te bedenken waarop deze term niet van toepassing zou zijn. Ook hier geldt echter weer dat Sharp om door deze zelfbeperking zijn non-violence opvatting niet al te zeer in de warigheid en weerbarstigheid van de sociaal-historische werkelijkheid te laten wegvloeden het zich anderzijds weer en nogal arbitrair gemakkelijk heeft moeten maken.

Hij brengt een rigoureuze scheiding aan : alles wat onder de categorie sabotage onder te brengen zou zijn hoort niet tot zijn concept van sociale verdediging.

Hierdoor blijven in de weergave van zijn historische informatie - en conclusies voor de toekomst - sabotagecomponenten buiten beschouwing. Zo ontstaat het gevaar van een vertekende beeldvorming van non-violence. De samenhang van slagen en falen met de, immers niet "geweldloos" zijnde, sabotage wordt daardoor bij voorbaat geëlimineerd. Met name op dit punt valt de grens tussen niet en wél gewelddadig bijzonder moeilijk te trekken.

De kritische lezer zal dan ook in die zin nog wel eens de werkbraven ophalen, zowel bij Sharps voorbeeldenmateriaal als bij de oproep mee te gaan met zijn strategische en tactische aanwijzingen.

Overigens dient te worden gezegd dat Sharp zelf de laatste zal zijn om zijn eigen veelomvattende maar abstracte concepties als definitieve diagnose en therapie aan de man - en de vrouw - te willen brengen. Daarvoor is hij zich te zeer bewust van het feit dat er nog heel wat te bestuderen overblijft. Er valt nog een grote afstand te overbruggen tussen de weidsheid van zijn intenties en een zodanig in te vullen werkelijkheid dat zijn boodschap als voldoende herkenbaar overkomt.

Die herkenbaarheid is nodig tot in de regionen van het meest alle-

daagse bestaan om overtuigend en motiverend in mobilisaties te kunnen worden omgezet.

Voor dit brede met sociale concreetheid te vullen hiaat zal met name op de sociologie een beroep dienen te worden gedaan.

Sharps ideeën en bedoelingen vragen juist in deze zin om kritische beschouwingen, empirische data en bijstellende herzieningen.

Zijn onderwerp is te belangrijk en zijn intellectueel engagement te overtuigend om het te laten bij een niet-meer-dan-louter kennisnemen van enige historische en ideële opties.

Prof. dr. J.S.van Hessen

INLEIDING

Een van de weinige dingen waarvan we in de toekomst zeker kunnen zijn is dat er op nationaal en internationaal politiek terrein conflicten zullen blijven bestaan. Er ligt geen veilige en harmonieuze toekomst in het verschiet. Indien de samenleving geen slachtoffer van agressie wil worden zal er daarom - onder meer - een vermogen tot strijd en een systeem van verweer voor handen moeten zijn. Dit dient aan twee doeleinden te beantwoorden.

Allereerst moet het sterk genoeg en zodanig paraat zijn dat binnenlands machtsmisbruik en internationale agressie kunnen worden voorkomen.

Daarnaast dient het tegenover zowel het één, als het ander een defensief vermogen te hebben waardoor een aanvaller zich moet terugtrekken en de toestand van vrede en zelfbeschikking wordt hersteld.

Vaak wordt over het hoofd gezien dat geen enkele vorm van afschrikking volledig succes kan garanderen. Vandaar ook dat er geen afweersysteem moet worden gekozen dat - bij het mislukken van de afschrikking - onherstelbare schade tot gevolg heeft.

Er moeten effectieve verdedigingsmiddelen aanwezig zijn als de afschrikking mislukt. "Defensie" dient letterlijk te worden opgevat als bescherming, instandhouding en vrijwaren van gevaar. Verdedigingsmiddelen moeten een aanval doeltreffend kunnen afslaan.

De meeste mensen en regeringen zijn van mening dat men een aanval slechts met militaire middelen kan voorkomen en - als dat mislukt - kan weerstaan. Vandaar dat bevolking en regering van de meeste landen niet bereid zijn gebleken van militaire verdediging af te zien en dat pogingen om oorlogen uit te bannen zijn mislukt. 1)

1) Zie Gene Sharp "Seeking a Solution to the Problem of War" in "Social Power and Political Freedom" pag. 263-284, Boston, Porter Sargent, 1980.

Alhoewel wordt erkend dat militaire middelen in vele gevallen uiterst gevaarlijk zijn, vinden velen ze meer dan ooit noodzakelijk. Men verschilt van mening over de deugdelijkheid van de verschillende militaire strategieën en over de ernst van de daaraan verbonden problemen. Niemand vindt deze strategieën echter ideaal of ontkent de problemen en gevaren. Vandaar dat mogelijke alternatieven in beschouwing dienen te worden genomen.

De algemene stelling dat men slechts met militaire middelen een aanval kan voorkomen - of weerstaan - is op z'n minst onvolledig en bij nadere beschouwing zelfs onjuist.

Andersoortige strijdmiddelen zijn reeds vaker toegepast als verweer tegen buitenlandse inmenging en binnenlands machtsmisbruik. Zij zijn niet algemeen bekend en de mogelijkheden ervan zijn nauwelijks serieus onderzocht. Toch bestaan zij en vormen een mogelijk alternatief. Het gaat daarom niet zo zeer om de vraag of er andere dan militaire middelen bestaan maar veeleer hoe de mogelijkheden van niet-militaire strijdmethoden kunnen worden ontwikkeld ten behoeve van een succesvolle verdediging en afschrikking in de toekomst.

I. SOCIALE VERDEDIGING ("Civilian-Based Defense")

In verscheidene landen over de gehele wereld is het plan geopperd niet-militaire strijdmiddelen op hun bruikbaarheid te onderzoeken, hetzij als aanvulling op, hetzij als volledig alternatief voor militaire middelen die voor afschrikking en verdediging zijn bedoeld.²⁾ Dit alternatief wordt "Sociale verdediging" ³⁾ genoemd. Hiermee wordt aangegeven dat de verdediging door burgers (civilians) - dit ter onderscheiding van militairen - geschiedt die gebruik maken van burgerlijke strijdmiddelen (dit ter onderscheiding van militaire en para-militaire middelen). Sociale verdediging is erop gericht buitenlandse militaire agressie, bezettingen en binnenlands machtsmisbruik te voorkomen en te keren.

Onder binnenlands machtsmisbruik vallen ook staatsgrepen - al dan niet geïnspireerd door en met hulp van het buitenland. ⁴⁾ De burgerlijke strijdmiddelen kunnen van sociale, economische, politieke en psychologische aard zijn. Ze hebben ten doel om algemene non-coöperatie en sterke publieke weerstand te veroorzaken.

Daarmee wordt beoogd de plannen van de aanvaller te dwarsbomen en de vestiging van een vreemde heerschappij, een marionettenregiem of een onwettige regering onmogelijk te maken. Deze non-coöperatie

-
- 2) Zie de in de bibliografie vermelde publicaties uit landen als Denemarken, Duitsland, Engeland, Finland, India, Japan, Nederland, Noorwegen, Oostenrijk, de USA en Zweden. Het onderwerp wordt verschillend aangeduid, resp. als "civilian defense", "social defense", "nonmilitary defense" en "nonviolent defense". In de literatuur worden verschillende accenten gelegd zoals nadruk op verdedigingsvraagstukken, op sociale verandering, op het vraagstuk van oorlog en vrede en op verschillende normatieve overwegingen.
- 3) In Nederland is de meest ingeburgerde term "Sociale verdediging" Gene Sharp spreekt zelf van "Civilian-based defense" (noot vertaler).
- 4) Zie Adam Roberts "Civil Resistance to Military Coups", Journal of Peace Research (Oslo), 1975, no. 1.

en dit verzet gaan gepaard met actievormen die er op gericht zijn de loyaliteit van de vijandelijke troepen en functionarissen te ondermijnen, alsmede hun betrouwbaarheid bij het uitvoeren van orders en bij toepassing van onderdrukkende maatregelen te verminderen. Men kan zelfs proberen hen tot muiterij te brengen.

Sociale verdedigingsmiddelen zijn ontworpen voor toepassing door de gehele bevolking, door bevolkingsgroepen die in het bijzonder te lijden hebben van het optreden van de aanvaller, en door maatschappelijke instellingen en organisaties. Welke instelling of organisatie daarvoor het meest in aanmerking komt, hangt af van de doeleinden van de aanvaller die in het economische, ideologische, politieke of in een ander vlak kunnen liggen.

Het is de bedoeling dat de bevolking en de leden van de maatschappelijke instellingen en organisaties de sociale verdediging zorgvuldig voorbereiden, plannen en oefenen. Die voorbereiding, planning en training moeten zijn gebaseerd op de uitkomsten van onderzoek zowel naar deze vorm van verzet, als naar de aard en de werking van het stelsel van de aanvaller 5).

Ook onderzoek naar conflictoplossing zal een belangrijke rol moeten spelen. Dit zal vooral gericht dienen te zijn op manieren om de doeltreffendheid van sociale verdediging te verbeteren, hindernissen uit de weg te ruimen en problemen bij de toepassing van verzet op te lossen, in het bijzonder als het gaat om verzet tegen niets-ontziende regieems. Aan het ontwikkelen van succesvolle sociale verdedigingsstrategieën ligt inzicht ten grondslag in de vereisten voor een

5) Als voorbeelden van onderzoeksterreinen zijn te noemen : Gene Sharp, "Research Areas on Nonviolent Alternatives", in "Exploring Nonviolent Alternatives" pag. 73-113 (Boston : Porter Sargent, 1970) en Gene Sharp, "Research Areas on the Nature, Problems and Potentialities of Civilian Defense", in S.C.Biswas, editor, "Gandhi : Theory and Practice : Social Impact and Contemporary Relevance : Proceedings of a Conference" pag. 393-413 (Simla : Indian Institute of Advanced Studies, 1969).

doelmatige toepassing van een dergelijke strijdwijze, alsmede in de manieren waarop de aanvaller kan worden verzwakt. 6)

In tegenstelling tot de algemene opvatting heeft deze strijdmethode in het verleden - zij het niet in zuivere vorm - in alle delen van de wereld een belangrijke rol gespeeld, zelfs wanneer gelijktijdig of naderhand plaatsvindend politiek geweld meer de aandacht trok. De hier bedoelde strijdwijzen zijn - zij het geïmproviseerd, dus zonder voorbereiding, training of planning - hoofdzakelijk of in belangrijke mate gebruikt tegen buitenlandse invasies of binnenlandse onderdrukkers, of beide. Voorbeelden hiervan zijn landen als België, Bolivia, Bulgarije, China, Denemarken, Duitsland, Haïti, Korea, Nederland, Noorwegen, Rusland en Tsjecho-Slowakije. Voorts is deze methode de laatste 200 jaar in verschillende landen toegepast om zich van langdurige vreemde heerschappij en imperialistische mogendheden te bevrijden. Voorbeelden daarvan zijn Egypte, Ghana, Hongarije, Ierland, India en Samoa. Ook zijn in deze eeuw sociale verdedigingsmethoden aangewend om zich van lang gevestigde binnenlandse dictaturen te bevrijden, zoals in El Salvador, Guatemala, Iran, het Tsaristische Rusland en Thailand. 7)

-
- 6) Over de zwakheden van dictaturen, zie Gene Sharp, "Facing Dictatorships with Confidence", in "Social Power and Political Freedom", pag. 91-112.
- 7) Er is tot op heden geen alomvattende geschiedenis van geweldloze strijd verschenen. Verschillende gevallen zijn beschreven door : Karl Ehrlich, Niels Lindberg en Gammelgaard Jacobsen, "Kamp Uden Vaaben : Ikke-Vold son Kampmiddel mod Krig og Undertrykkelse" (Copenhagen : Levin & Munksgaard, Ejnar Munksgaard, 1937); Barthélemy de Ligt, "The Conquest of Violence : an Essay on War and Revolution" (New York : E.P.Dutton, 1938, London : Routledge, 1937, and New York and London : Garland Publishing, 1972); Clarence Marsh Case, "Non-Violent Coersion : A Study of Methods of Social Pressure", (New York : Century Co., 1923, London : Allen & Unwin, 1923, and New York and London : Garland Publishing, 1972); Adam Roberts, ed., "The Strategy of Civilian Defense" (London : Faber & Faber, 1967) U.S. Edition : "Civilian Resistance as a National Defense"

De mate waarin in bovenstaande gevallen het doel werd bereikt of in elk geval aan de latere overwinning werd bijgedragen verschilt nogal. Hoewel er mislukkingen zijn geweest, kan er echter opvallend vaker van successen en gedeeltelijke successen worden gesproken dan algemeen wordt aangenomen.

Er is een grote verscheidenheid aan methoden gebruikt. Sommige waren mild van aard, niet meer dan een middel van protest. Andere methoden behelsden vormen van non-coöperatie die het vermogen bezaten de samenleving, het economische en politieke systeem - of althans gedeelten daarvan - lam te leggen of te ontwrichten. Onder andere werd gebruik gemaakt van : symbolische protesten, stilleggen van het economisch leven, politieke non-coöperatie, onderduiken, demonstraties, langzaam-aan-acties, uitgifte van verboden kranten, het verkeerd uitvoeren van opdrachten, hulp aan vervolgd, illegale radio- en tv-uitzendingen, het uitdagen van de overheid, juridisch verzet, formele oppositie tegen de regering, het ontzeggen van legitimiteit aan de onderdrukkers, ambtelijke non-coöperatie, vertragen van de wetgeving, het aankondigen van openlijk verzet, het vasthouden aan de voormalige wetten en het voormalig gezag, studenten-verzet, demonstraties van kinderen, weigering te collaboreren, individuele en massale ontslagneming, massale of selectieve ongehoorzaamheid, handhaving van de autonomie van onafhankelijke organisaties en instituten, ondermijnen de activiteiten tegen de troepen van de aanvaller en het aanzetten tot muitenrij.

-
- 7) (vervolg) (Harrisburg, Pa. : Stackpole, 1968); Gene Sharp, "The Politics of Nonviolent Action" (Boston : Porter Sargent, 1973); Gene Sharp, "The Political Equivalent of War" -Civilian-based Defense", in "Social Power and Political Freedom". Voor een korte bibliografie van gevallen van geweldloze strijd zij verwezen naar Gene Sharp, "For Further Reading", in "Exploring Nonviolent Alternatives". Een uitvoerige, gerubriceerde, van aantekeningen voorzien bibliografie vindt men in Gene Sharp, "Beyond Violence : Exploring Nonviolent Alternatives" (nog te verschijnen).

Bij allerlei gelegenheden zijn veel aanvullende, meer specifieke methoden van geweldloos verzet toegepast. 8)

Sociale verdediging is als strijdwijze mogelijk. Zij is in staat grote kracht te ontwikkelen óók tegenover meedogenloze regeerders en militaire regiems. Zij richt zich namelijk op het meest kwetsbare aspect van alle hiërarchische instituten en regeringen, t.w. hun afhankelijkheid van de geregeerden.

Regeerders zijn niet almachtig noch bezitten zij een op zich zelfstaande macht. Alle heersende elites en regeerders zijn voor de bronnen van hun macht - hun gezag, economische middelen, kennis en vaardigheid, hun mogelijkheden om beleid door te voeren en zelfs om te straffen - afhankelijk van de medewerking - en de gehoorzaamheid - van de bevolking en organisaties en instellingen van de samenleving die zij graag willen beheersen. De beperking of zelfs het stopzetten van medewerking en gehoorzaamheid zal direct en indirect de mogelijkheid tot de aanwending van deze machtsbronnen doen verminderen of afsnijden.

Als de non-coöperatie en de ongehoorzaamheid aan een niet-gewilde heerser kunnen worden uitgevoerd en volgehouden - wat meestal plaatsvindt tijdens onderdrukking die er op gericht is die medewerking en gehoorzaamheid juist af te dwingen - wordt de mogelijkheid van het betreffende regiem tot heersen en het handhaven van zijn positie bedreigd. Als ondanks onderdrukking de machtsbronnen voor bepaalde tijd kunnen worden beperkt, afgeschermd of afgesneden kan dit resulteren in de politieke lamlegging van het regiem. In het uiterste geval zal de politieke macht van de heerser vroeg of laat te gronde gaan. 9)

8) Zie Gene Sharp, "The Politics of Nonviolent Action", Deel 2 "The Methods of Nonviolent Action", pag. 107-445.

9) Zie voor een meer volledige uiteenzetting van deze machtstheorie : Gene Sharp, "The Nature and Control of Political Power", in "The Politics of Nonviolent Action", pag. 7-62, en "Social Power and Political Freedom", pag. 21-67.

Dit inzicht in de aard van politieke macht en de daarop gebaseerde praktijk in verschillende culturen toont aan dat we te maken hebben met een strijdvorm die zich uitstrekt over culturele of nationale grenzen heen en die daarom relevant is voor de vraagstukken van internationale agressie en binnenlands machtsmisbruik in alle delen van de wereld.

Sociale verdedigingsmiddelen zijn in het verleden gebruikt voor diverse doeleinden - waaronder nationale verdediging. Dit gebeurde meestal zonder veel voorbereiding. Men begon ermee zonder dat er toe een besluit was genomen, zonder planning of training van de deelnemers. Enige uitzonderingen daargelaten hebben leiders en deelnemers aan dit soort campagnes het moeten doen zonder lessen uit het verleden of verdere kennis over hetgeen voor deze strijdmiddelen nodig is. Ook konden zij niet profiteren van de kennis van strategische principes, van een vooropgezette organisatie, van voorbereiding en training, waarmee de toepassers van militair geweld reeds duizenden jaren ervaring hebben. Ondanks dit grote nadeel hebben de toepassers van geweldloze strijd een indrukwekkende serie successen behaald. Er bestaan historische voorbeelden van gefimproviseerde geweldloze strijd tegen buitenlandse aanvallers en bezetters en tegen binnenlandse onderdrukkers.

Deze voorbeelden verdienen zorgvuldig onderzoek, studie en analyse. Zij tonen in elk geval aan - door het blote feit dat ze zijn voorgekomen - dat sociale verdediging een vuist kan maken en resultaat kan afwerpen. Het is niet mogelijk hier van deze voorbeelden een opsomming of een analyse te geven; men kan deze elders vinden.

Sociale verdediging is op deze prototypen gebaseerd maar omvat meer. Als we aan deze erfenis nog research, beleidsstudies, voorbereidingen en training toevoegen zullen wij in staat zijn onze kennis te vermeerderen, de effectiviteit van deze methodiek te verhogen en onze vaardigheid in het gebruik ervan te vergroten. Dan kunnen wij de mogelijkheden en doelmatigheid van geweldloze strijd verveelvoudigen. 10)

10) Zie pag. 9.

Daar deze vervolmaking nog niet heeft plaatsgehad is het niet mogelijk voorbeelden van goed voorbereide sociale verdediging - succesvol of niet - te geven om daarmee de toekomstige toepasbaarheid te "bewijzen". Er is echter meer historisch materiaal uit prototypen van geweldloze strijd voorhanden om de juistheid van overgang naar sociale verdediging te ondersteunen dan dit het geval was bij de invoering van zulke belangrijke vernieuwingen in de militaire oorlogvoering van deze eeuw als luchtbombardementen, tankoorlog, nucleaire wapens, radar, raketwapens, etc.

Innovatie zonder voorafgaande kennis en ervaring geldt thans bij militaire wapens als normaal, noodzakelijk en is volledig geaccepteerd. Dit geldt dan óók voor sociale verdediging, waarbij de overstap van vroegere ervaringen naar toekomstige capaciteit kleiner is dan bij de gegeven militaire voorbeelden en de gevolgen in potentie zeker veel gunstiger zijn.

Door middel van een goed voorbereide sociale verdediging (research, strategisch denken, voorafgaande planning en algemene en speciale training) zal de bevolking van een land bij binnenlandse onderdrukking of een buitenlandse inval in staat van paraatheid zijn.

Deze paraatheid is zeer belangrijk bij het opbouwen van zowel een afschrikkings- als een verdedigingsvermogen.

10) Zie voor inleidende discussie over voorbereiding en training : Theodor Ebert, "Organization in Civilian Defence" in Adam Roberts, (ed.) "The Strategy of Civilian Defence", pag. 255-273, en Gene Sharp, "The Political Equivalent of War - Civilian-based Defense", in "Social Power and Political Freedom", pag. 237-240.

II. AFSCHRIKKING DOOR SOCIALE VERDEDIGING

Zowel binnenlandse onderdrukking als buitenlandse invasies hebben bepaalde oogmerken. Zij zijn daarom - naar mag worden aangenomen - rationeel berekende handelingen en geen spontane opwellingen. De potentiële aanvaller zal dus meestal voor- en nadelen tegen elkaar afwegen en berekenen of het doel de te verwachten kosten waard is. Zijn de kansen gering en de kosten erg hoog dan zal er waarschijnlijk geen aanval worden ondernomen hoe aantrekkelijk het doel ook moge zijn. De potentiële aanvaller is afgeschrikt.

Afschrikking is dus niet onlosmakelijk verbonden met militaire middelen en zeker niet met nucleaire middelen. Ook in de context van geweldloosheid kan afschrikking voorkomen.

Of sociale verdediging in een specifieke situatie "afschrikt" en de mate waarin dit gebeurt is in hoofdzaak afhankelijk van twee factoren :

- (1) de bestaande mogelijkheden van een samenleving om de aanval-
ler de door hem beoogde doeleinden te ontzeggen en hem (op
eigen kracht of in samenwerking met anderen) onaanvaardbaar
hoge kosten in het vooruitzicht te stellen;
- (2) de perceptie van de potentiële aanvaller dat het land dat
sociale verdediging toepast daartoe ook werkelijk in staat
zal zijn.

In tegenstelling tot militaire middelen komt de afschrikking niet voort uit de dreiging met massale fysieke vernietiging tegen het land van de agressor. De afschrikking wordt bereikt door duidelijk te maken dat de aangevallen samenleving in staat is te voorkomen dat de aanvaller zijn doeleinden bereikt, en in staat is hem op onaanvaardbaar hoge kosten te jagen. Deze kosten omvatten o.a. gevaar voor het regiem van de agressor zelf in de vorm van binnenlandse onrust, diplomatieke en economische nadelen op het internationale vlak,

alsmede het niet bereiken van de gestelde doeleinden en het ontstaan van ontevredenheid en onrust onder eigen troepen en functionarissen in het aangevallen land zelf. Met ander woorden, de afschrikkingscapaciteit van sociale verdediging berust op de feitelijke verdedigingscapaciteit ervan. Dit in tegenstelling tot de huidige zowel nucleaire- als grootscheepse conventionele afschrikkingscapaciteit, waarmee men wel wraak kan nemen maar zich nauwelijk kan verdedigen. Om deze afschrikkingscapaciteit te realiseren dienen twee wezenlijke zaken plaats te vinden :

- (1) Intensieve voorbereiding en training voor sociale verdediging
 - die soms gepaard gaan met sociale en institutionele veranderingen - om de veerkracht, het zelfvertrouwen en de verzetscapaciteit van de samenleving te versterken.
- (2) Een programma om alle mogelijke aanvallers een duidelijk inzicht te verschaffen
 - in de defensieve capaciteit van het land dat zich op sociale verdediging baseert,
 - in de mogelijkheden om aan een aanvaller zijn doeleinden te ontzeggen,
 - in de waarschijnlijk bijkomende kosten en problemen die deze gedurende de strijd te wachten staan.

Bij een werkelijk krachtige verdedigingscapaciteit zal publiciteit - niet alleen openheid - over de sociale verdedigingsmogelijkheden en de voorbereiding daarvan het afschrikkings-effect van deze strategie verhogen.

Geen afschrikking - militaire of geweldloze - kan ooit absolute garanties geven. Men dient dan ook met mogelijk falen rekening te houden. In tegenstelling tot militaire middelen berust de afschrikkingscapaciteit van sociale verdediging direct op het vermogen tot "verdedigen". In tegenstelling tot nucleaire afschrikking brengt het falen van afschrikking door middel van sociale verdedigingsvoorbereidingen geen totale vernietiging teweeg, maar voert tot het voor de eerste keer daadwerkelijke toepassen van de voorhanden zijnde verdedigingscapaciteit.

III. "GEVECHTS" MOGELIJKHEDEN VAN SOCIALE VERDEDIGING

Het vermogen van sociale verdediging om ook werkelijk tegen een aanval te "verdedigen" berust op de mogelijkheden om de agressor het bereiken van de gestelde doeleinden te ontzeggen en hem bovenmatige kosten op nationaal en internationaal terrein in het voorzicht te stellen. Deze mogelijkheden vloeien voort uit de specifieke kenmerken van deze strategie. Om sociale verdediging te kunnen voeren moet de bevolking de bereidheid hebben tot verzet, de bereidheid zich goed voor te bereiden, en de bereidheid de strijd voort te zetten ook als er slachtoffers vallen. Evenals dit bij gebruikmaking van militaire middelen het geval is. In beginsel dient de hele bevolking - mannen, vrouwen, kinderen, ouderen, jeugdigen en volwassenen - en alle maatschappelijke instituties aan de strijd deel te nemen. Bovendien dient de verdediging zo te zijn ingericht dat ook bij de aanhangers en bevolking van de aanvaller verzet en oppositie worden gestimuleerd. Tevens dient internationaal verzet tegen de aanvaller en steun voor de sociale verdedigers te worden nagestreefd. Het werkelijke "verdedigingsvermogen" van sociale verdediging hangt af van een aantal factoren.

- (1) De bereidheid van de bevolking zich te verdedigen.
- (2) De innerlijke kracht van de aangevallen samenleving.
- (3) Het vermogen van de bevolking en de maatschappelijke instituties het beheer over hun machtsbronnen te behouden en ze aan de aanvaller te ontzeggen.
- (4) Het vermogen van de verdedigers te voorkomen dat de aanvaller de doelen bereikt die hij zich gesteld had.
- (5) De mate waarin de verdedigers in staat zijn te voldoen aan de voorwaarden voor een doelmatige niet gewelddadige strijd, zoals onder meer het volhouden van de strijd ondanks onderdrukking.
- (6) De vaardigheid waarmee de verdedigers de zwakheden van het vijandige systeem en regiem uitbuiten.

Er bestaat geen blauwdruk voor afschrikking en verdediging door middel van sociale verdediging. Evenmin kan deze worden gemaakt, aangezien de methoden en strategieën bij sociale verdediging naar aard en toepassingswijze aanzienlijk meer variatie vertonen dan bij militaire verdediging.

Onafhankelijk van de aard van het conflict vernietigen en doden conventionele en nucleaire militaire middelen op dezelfde wijze. Bij sociale verdediging dienen de methoden van verdediging echter precies te zijn afgestemd op de doeleinden van de aanvaller. Het maakt een heel verschil of deze van politieke, economische, ideologische, territoriale, genocidale of andere aard zijn. (Het gekozen type verdediging dient te worden aangevuld met andere methoden als andere aspecten van het conflict op de voorgrond treden).

De keuze van de specifieke middelen in een bepaald conflict zal bij sociale verdediging tevens afhangen van factoren als :

- (1) De aard van de groep of het regiem dat aanvalt;
- (2) de al dan niet aanwezige gevoelens van verbondenheid tussen de strijdende partijen;
- (3) de wreedheid van de door de aanvaller gebruikte methoden;
- (4) de mate waarin de aanvaller onder druk of invloed staat van derden;
- (5) de mate waarin derden door de verdedigers kunnen worden beïnvloed;
- (6) de innerlijke kracht van de aangevallen samenleving (samenleving los van haar regering);
- (7) de kwetsbaarheid van het regiem en het systeem van de aanvaller;
- (8) de aard en mate van verdedigingsvoorbereidingen door de verdedigende partij;
- (9) het relatieve belang dat verdediger en aanvaller hechten aan de zaak waar het om gaat;
- (10) de economische kwetsbaarheid of sterkte van de zich verdedigende

samenleving, vooral met betrekking tot de voedsel-, water- en brandstofvoorziening;

- (11) de bereidheid van de verdedigers ook de prijs van doden en gewonden te betalen.

De sociale verdedigers dienen zich bovendien af te vragen welke veranderingen zij willen bewerkstelligen om de overwinning te behalen.¹¹⁾ Het kan zijn dat zij de aanvaller tot het inzicht willen brengen dat zijn motieven en de aanval zelf ongerechtvaardigd zijn. Zij zouden bereid kunnen zijn tot een compromis zoals bij stakingen veel voorkomt; een geven en nemen door beide partijen. De verdedigers zouden zich echter ten doel kunnen stellen de aanvaller op geweldloze wijze te dwingen af te zien van de aanval en hetgeen hij daarmee nastreeft. Een dergelijke dwang kan te kort schieten, bijvoorbeeld in die gevallen waarbij het regiem van de aanvaller in eigen land in een hachelijke positie verkeert of wanneer het een binnenlandse onderdrukking betreft. In dat geval zouden de verdedigers niet met dwang moeten volstaan maar ook moeten trachten de totale ineenstorting van het regiem van de aanvaller te bewerkstelligen. Zodanig zelfs dat er geen vertegenwoordigers meer over zijn om te capituleren. In de praktijk gaan bekering, compromis en geweldloze dwang in elkaar over. Voorkeur voor het een of het ander bepaalt wel sterk de keuze van de algemene verdedigingsstrategie en de keuze van de toe te passen wijzen van actievoeren.

De wapens in de sociale verdediging zijn geweldloos : men maakt gebruik van politieke, sociale, economische en psychologische middelen. Het succes hangt niet alleen in hoge mate af van de mogelijkheid om ondanks onderdrukking constant van deze wapens gebruik te

11) Zie Gene Sharp, "Three Ways Success May Be Achieved", in "The Politics of Nonviolent Action", pag. 705 -776.

maken. Ook het geweldloze karakter dient te worden gehandhaafd ondanks provocaties en de verleiding het tegendeel te doen. 12) Zou men naar geweld grijpen dan wordt het conflict veranderd van een asymmetrisch conflict (van geweldloze-tegen gewelddadige middelen) - dat grote voordelen voor de sociale verdedigers heeft - in een symmetrisch conflict waarbij aan beide zijden geweld wordt gebruikt. Dit laatste levert de meeste voordelen op voor de aanvaller die op het gebruik van geweld is voorbereid.

Zodra de sociale verdedigers geweld gaan gebruiken wordt aan de geweldloze strijd de dynamiek ontnomen en wordt het proces van verandering, de politieke "jiu-jitsu", verzwakt of werkt averechts. In dit proces heeft gewelddadige repressie de ondermijning van de machtspositie van de tegenstander tot gevolg doordat toenemende weerstand wordt opgeroepen, de onderdrukker derden van zich vervreemdt, de steun van zijn eigen bevolking afneemt en onderlinge onenigheid wordt opgewekt. 13)

De onderdrukking kan wreed zijn. Verzetsmensen, gezin en vrienden kunnen worden gearresteerd, gemarteld en gedood. Aan hele bevolkingsgroepen kunnen voedsel, water of brandstof onthouden worden. Demonstranten, stakers en tegenwerkende ambtenaren kunnen worden neergeschoten. Burgemeesters, raadsleden, leraren en geestelijken kunnen naar concentratiekampen worden gezonden. Mensen die in gijzeling zijn genomen om het verzet tegen te gaan, kunnen worden terechtgesteld. *De menselijke offers die de verdediging eist moeten niet worden onderschat.*

Als men zich met succes wil verdedigen, dan zijn, zoals in ieder groot machtsconflict, met inbegrip van oorlogen met militaire mid-

12) Zie Gene Sharp, "Solidarity and Discipline to Fight Repression", in "The Politics of Nonviolent Action", pag. 573-655.

13) Zie Gene Sharp, "Political Jiu-Jitsu", in "The Politics of Nonviolent Action", pag. 657-703. "Jiu-Jitsu" is een soort ongewaapend gevecht dat in het oude Japan is ontwikkeld en waarbij de kracht van de tegenstander in zijn nadeel wordt gebruikt.

delen, vlucht of capitulatie voor het geweld van de vijand onaanvaardbare reacties. De verdedigers moeten zich niet laten verrassen door harde onderdrukking en wreedheden. Zij moeten ook dan hun verzet volhouden. Onderdrukking komt vaak voort uit het besef dat het verzet bezig is het succes van de aanval in gevaar te brengen. Als men zich aan geweld, hoe wreed ook, onderwerpt zal dit de aanvaller alleen maar stimuleren het geweld zelfs in nog heviger mate te herhalen.

De verdedigers dienen niet voor geweld te wijken maar kunnen wel van de ene actiemethode overgaan op een andere die de tegenstander op even krachtige wijze uitdaagt. Lijden en dood zijn bij geen enkele strijdmethode te vermijden, ook niet bij het gebruik van geweldloze middelen. De geweldloze methoden leiden echter in vergelijking tot het gebruik van geweld meestal wel tot een beperking van het aantal slachtoffers en van de verwoesting. In tegenstelling tot wat veelal gedacht wordt, blijkt uit - weliswaar spaarzame - aanwijzingen dat het aantal doden en gewonden slechts een fractie zal zijn van dat in vergelijkbare conventionele- en vooral guerrilla-oorlogen. Als er in de geweldloze strijd slachtoffers vallen kan dit het politieke "jiu-jitsu" proces in werking zetten dat in vele gevallen beslissend voor het succes kan zijn.

IV. HET VERLOOP VAN HET CONFLICT: (1) DE EERSTE FASE

Zoals er ook geen blauwdruk bestaat om in elke sociale verdedingsstrijd te gebruiken, zo kan er evenmin een simpele beschrijving worden gegeven van het verloop van die strijd. Wel is het mogelijk globaal enkele waarschijnlijk belangrijke componenten en fasen weer te geven die het meest in de sociale verdediging voorkomen. 14)

Wanneer een inval of een binnenlandse machtsovername aanstaande is of reeds is begonnen, blijkt dat de afschrikking heeft gefaald. Er dient dan een begin te worden gemaakt met de toepassing van de daadwerkelijke verdediging. Waarschijnlijk neemt dit een van de twee volgende vormen aan.

De eerste actie beoogt een indrukwekkend vertoon van weerstand en uitdaging te zijn, die de aanvaller zonder meer tot een snelle terugtocht of overgave dwingt. In ieder geval zal dit iedereen duidelijk maken dat de aanval het hoofd geboden zal worden met behulp van vasthoudende en inventieve verdedigingsmiddelen.

Een andere mogelijkheid is dat de eerste actie alleen gericht is op het overbrengen van die boodschap. Dit laatste zal de niet-ingewijde zeer zachtaardig voorkomen. Dit is echter een misleidende indruk.

Net zoals het zwaaien en richten met een pistool goedaardig is in vergelijking met het daadwerkelijk afschieten daarvan. Laten wij deze twee manieren van reageren eens meer gedetailleerd bekijken.

14) Voor verdere discussie over de strategie van sociale verdediging zij verwezen naar Adam Roberts, "Civilian Defence Strategy", in Adam Roberts, ed., "The Strategy of Civilian Defence", pag. 215-254; Theodor Ebert, "Initiating Popular Resistance to Totalitarian Invasion", "The Crisis", and "Final Victory", in T.K.Mahadevan, Adam Roberts, and Gene Sharp, eds., "Civilian Defence : An Introduction", pag. 158-211; en Johan Galtung, "On the Strategy of Non-military Defense : Some Proposals and Problems", in "Essays in Peace Research", Deel II : "Peace, War and Defence", pag. 378-426 en 466-472 (Kopenhagen : Christian Ejlertsen, 1976).

De eerste manier kan bestaan uit een op grote schaal tarten van de aanvaller en het bijna geheel onthouden van medewerking. Dit kan worden gezien als een poging de aanvaller snel te verslaan door in een bliksemveldtocht verzet te bieden en samenwerking te weigeren, een zogenaamde "geweldloze Blitzkrieg". Deze strategie zal vooral worden gebruikt als de aanvaller als betrekkelijk zwak en besluiteeloos wordt beschouwd en de verdedigers zich zelf sterk achten en hun verdediging goed voorbereid is.

Het doel is de aanvaller er van te overtuigen dat hij - geplaatst tegenover de uitdagende houding van de verdedigers - het beste zijn troepen snel kan terugtrekken. De verdediging kan geschieden in de vorm van een algemene staking, stopzetting van het economische leven, evacuering van steden, thuisblijven, verlamming van het politieke systeem, het op de oude voet voortzetten van de overheidsactiviteiten met voorbijgaan aan de verzoeken van de aanvaller, straten vol met betogers of juist geheel verlaten straten, massale pogingen om het moreel van de troepen en de bestuursambtenaren van de aanvaller te ondermijnen, uitdagende berichten d.m.v. kranten en radio met nieuws over de aanval en het verzet daartegen, en vele andere mogelijkheden.

Zo'n massieve uitdaging is bedoeld de vijandelijke leiders twee dingen duidelijk te maken : dat de sociale verdedigers tot een langere strijd in staat zijn die de vijand de vruchten van de overwinning zullen onthouden, en dat de lange-termijn-effecten van de acties en de invloed van de verdedigers op het moreel, de trouw en gehoorzaamheid van zijn eigen troepen en functionarissen politiek fataal kunnen zijn. Zelfs als het doel van een snelle overwinning niet verwezenlijkt wordt, zal een dergelijke actie op zijn minst duidelijk maken dat men zich tegen de aanval zal verdedigen, en dat de bijzondere aard van de toegepaste verdediging een waarschuwing aan de vijand inhoudt voor de moeilijkheden die hem te wachten staan als hij zich niet terugtrekt. Wanneer deze strategie wordt toegepast bestaat er geen duidelijk onderscheid tussen de meer gebruikte-

lijke eerste fase van aftasten en waarschuwing en de eigenlijke verdedigingsstrijd.

Alleen wanneer de sociale verdedigers zich in de beginfase duidelijk te weer stellen en er bij de aanvallers sprake is van een bijzonder soort leiders (die in staat zijn zorgvuldig onplezierige feiten af te wegen en methoden te vinden om een vergissing toe te geven en gezichtsverlies bij terugtrekking te voorkomen) zal de strijd snel in het voordeel der verdedigers kunnen worden beslist.

Ook al mocht de geweldloze "Blitzkrieg"-strategie niet tot een snelle overwinning leiden dan hebben de verdedigers toch belangrijke successen geboekt. Zij hebben hun krachten gemobiliseerd en hun bedoeling zich te verzetten en het speciale karakter van hun verdedigingsbeleid duidelijk gemaakt. De tijd is dan aangebroken om over te gaan op een andere strategie. Eén die meer past bij de komende strijd van langere duur en die erop gericht is te voorkomen dat de aanvaller zijn specifieke doeleinden bereikt.

In situaties waarin niet eerst een geweldloze "Blitzkrieg" wordt geprobeerd, wordt een alternatieve afweer- en waarschuwingsstrategie toegepast. Dit is de tweede vorm van een eerste actie als antwoord op een aanval. Deze zal afwisselend gericht zijn op de leiders van de aanval, hun troepen en functionarissen, de bevolking van het aanvallend land, de eigen zich verdedigende bevolking, personen en groepen die tot collaboratie zouden kunnen vervallen, de eigen bondgenoten en de gehele internationale gemeenschap.

In woord en daad zullen de sociale verdedigers de boodschap uitdragen dat er een heftige en krachtige sociale verdediging zal worden gevoerd van een soort die bijzonder moeilijk te weerstaan of verslaan zal zijn. Men zal zich daarbij richten tot de leiders van het aanvallend land die zich mogelijkwijs hebben vergist in de bereidheid en het vermogen van de aangevallenen zich krachtig te verdedigen. In dat geval bestaat er een kleine kans dat het lukt hen te bewegen de aanval te staken. Maar daarvoor zal het nodig zijn hun kijk op de

werkelijkheid te wijzigen.

Een deel van de waarschuwingen en oproepen zal direct en indirect ook op de bevolking van de aanvaller worden gericht indien het een inval betreft, of worden verspreid in de eigen gemeenschap wanneer het om een staatsgreep gaat. Het kan nodig zijn leugens, die de bevolking over de aanval zijn verteld, te corrigeren, en het is van belang haar aan te sporen zich van het optreden van haar leiders te distantiëren en stelling tegen de aanval te nemen. Dit zal gemakkelijker zijn bij het gebruik van geweldloze verdedigingsmiddelen dan bij het aanwenden van militaire middelen.

Woorden en daden, die het voornemen zich te verdedigen en de middelen waarmee de verdediging zal worden gevoerd aangeven, zullen ook gericht zijn op buurlanden, de internationale gemeenschap en - indien er sociale verdedigingsverdragsorganisaties zijn - de bondgenoten. Deze berichtgeving heeft tot doel de basis te leggen voor zinvolle hulp, activiteiten die de verdediging zouden kunnen schaden te vermijden en, zonodig, internationaal diplomatieke, morele, economische en politieke druk op de aanvallers uit te oefenen.

Beschrijving van de toe te passen verdediging zal ook belangrijk zijn voor de eigen bevolking, in het bijzonder voor die groeperingen, die mogelijk in een eerder stadium minder betrokken zijn geweest bij, of onvoldoende zijn geïnformeerd over het verdedigingsbeleid. (In een goed opgezet beleid behoort zo iets natuurlijk niet voor te komen). Mededelingen en waarschuwingen gericht op de aanvaller zullen ook door de eigen bevolking worden gehoord. Dan zal zij vernemen dat de getroffen voorbereidingen hun nut zullen gaan bewijzen, dat de gehele gemeenschap betrokken raakt in een zeer belangrijke verdedigingsstrijd en dat zij daarin een voorname rol heeft te vervullen. Dit zal een ondersteuning zijn van specifieke voorbereidingen en acties in de eigen omgeving en op de plaats waar men werkt, en een bijdrage vormen tot de algemene geest van verzet bij de gehele bevolking. Ook binnenlandse sympathisanten van de aanvaller en personen die om opportunistische redenen zich zouden willen verrijken of een machts-

positie zouden willen verwerven, zullen in die periode moeten worden gewaarschuwd. In woord en daad zal hun duidelijk moeten worden gemaakt dat de verdediging - door de gehele bevolking gevoerd - sterk zal zijn, dat hun zonder aanleiding geen fysiek letsel zal worden toegebracht, maar dat zij bij collaboratie eveneens doel van het vastberaden verzet zullen zijn, als verraders van hun eigen volk zullen worden beschouwd en dat zal worden verhinderd dat zij op enigerlei wijze door de aanvaller worden beloond.

Afzonderlijke troepeneenheden en functionarissen van de aanvaller zullen bijzonder belangrijke doelen zijn om te worden beïnvloed gedurende deze fase van de strijd. Er kunnen aan hun leugens zijn verteld over de toestand van het zich verdedigende land, over wat zij van de bevolking kunnen verwachten of zelfs welk land zij zijn binnengevallen.

Eén van de belangrijkste manieren om de voorgenomen machtsovername te ontcrachten ligt in het ondermijnen van de loyaliteit, betrouwbaarheid en gehoorzaamheid van troepen en functionarissen van het bewind van de aanvaller. Daarom moet aan deze personen, afzonderlijk en als groep, op een voor hen begrijpelijke manier, een juist beeld worden gegeven om daarmee leugens te helpen ontzenuwen en hen in staat te stellen eigen rol en verantwoordelijkheden te begrijpen.

Het is voor de sociale verdedigers nodig met de troepen en functionarissen te discussiëren over de aan de orde zijnde zaken in het conflict, over het karakter van de aangevallen samenleving en over het belang voor de volkeren van beide landen of groepen dat de aanval wordt gestaakt en de voorgenomen machtsovername beëindigd.

De verdedigers zullen ook duidelijk moeten maken dat de verdediging, tegen de aanval fel, vastberaden en niet aflatend zal zijn, en bovendien van een speciaal karakter. Het doel is de aanvaller te verslaan en de samenleving te verdedigen zonder dat daarbij de levens en persoonlijke veiligheid van de individuele leden van de aanvalsmacht zullen worden bedreigd.

Genoemde gedachtenwisseling zal de basis leggen om op een later

tijdstip een beroep te kunnen doen op de soldaten en functionarissen van de vijand. Hun kan worden verzocht om met opzet mild op te treden of ondoelmatig te werk te gaan bij het uitvoeren van onderdrukkende of controlerende maatregelen, de bevolking of verzetsmensen op allerlei manieren te helpen, opdrachten tot brute acties te negeren, tot openlijke muiten over te gaan, onder te duiken op het platteland of tussen de zich verdedigende bevolking die hen daarbij zal helpen. Op zo'n manier kan het vermogen tot onderdrukking en bestuur van de aanvaller, onder bepaalde omstandigheden, vroeg of laat worden ontkracht.

Een verscheidenheid aan communicatiemiddelen in woord en daad zal worden gebruikt om al deze verschillende groepen te bereiken. De verbale communicatiemiddelen kunnen bestaan uit brieven, blaadjes, kranten, persoonlijke gesprekken, radio- en televisie-uitzendingen, slagzinnen op muren, aanplakbiljetten en spandoeken. Ook getekende of geschilderde symbolen, opvallenden kleuren, vlaggen halfstok, het luiden van klokken, stilte, het loeien van sirenes, bepaalde liederen en vele varianten daarop kunnen worden gebruikt als uiting van oppositie en verzet tegen de indringers. Rechtstreekse symbolische tussenkomst en belemmeringen kunnen ook worden gebruikt. Bijvoorbeeld, personen die met hun lichamen blokkades vormen op bruggen, snelwegen, straten en toegangswegen tot steden, dorpen en gebouwen. Ook kunnen versperringen met voorwerpen worden opgebouwd. B.v. : als eerste aanzet kunnen snelwegen en vliegvelden worden afgesloten met sloopauto's en onttakelde machines. Daarna kunnen havens, vliegvelden en spoorwegen onbruikbaar worden gemaakt.

Al deze vormen van actievoeren ontleen hun werking in de eerste plaats aan psychologische en morele factoren. Ofschoon enkele van de laatstgenoemde soort versperringen in fysiek opzicht troepenbewegingen of de bezetting van bepaalde plaatsen of installaties kunnen beletten of vertragen, hebben ook deze in de eerste plaats een psychologische uitwerking.

Er kan ook eerst een ander soort acties worden toegepast; men kan voor korte tijd methoden van werkweigering toepassen zoals bijvoorbeeld : algemene staking, stopzetten van het economisch leven, het massaal thuisblijven en sluiting van alle overheidsinstellingen. Dit zijn in het kort enige van dezelfde methoden die - in samenhang met elkaar - worden gebruikt in geweldloze "Blitzkriege" en in een ge-coördineerde verdediging. Deze korte acties zijn niet alleen een uiting van tegenwerking en van het voornemen zich te verzetten, maar maken ook duidelijk dat er meer serieuze en zelfstandig toe te passen verdedigingsmiddelen zullen worden ingezet indien de aanval niet wordt gestaakt.

Er kan in dit stadium ook op andere opzienbarende manieren worden gehandeld. Men zou de avondklok massaal kunnen negeren, straatfeesten voor iedereen, vijandelijke troepen daarbij inbegrepen, kunnen organiseren, aan de gebruikelijke gang van zaken zowel economisch als politiek op basis van de rechtmatige wetten en gebruiken, kunnen vasthouden en op grote schaal pogingen in het werk kunnen stellen om de trouw van de troepen en lagere functionarissen te ondermijnen. Deze inleidende acties dienen ook om de bevolking van de aangevallen samenleving vertrouwd te maken met de bedoeling de aanval krachtig en vastberaden te weerstaan en met het soort verzet dat moet worden gepleegd. Tevens zal de bevolking daardoor ervan doordrongen raken dat zij zich moet opmaken voor verschillende door haar te dragen verantwoordelijkheden, al naar gelang dit door de strijd wordt gevorderd. De maatregelen van de aanvaller tegen dit soort oproepen en waarschuwingen in woord en daad zijn moeilijk voorspelbaar. Het kan variëren van uiterst mild tot zeer brutaal, zelfs in identieke situaties. De mogelijkheid dat de aanvaller gedurende de eerste fase van verzet besluit zijn verliezen te beperken en geen verder risico meer te nemen - hiermee zoveel mogelijk gezichtsverlies voorkomend - moet zeer onwaarschijnlijk worden geacht. In ieder geval moeten de verdedigers gereed zijn de verdediging te voeren vanuit de veronderstelling dat de strijd moeilijk en langdurig zal zijn. Of de inleidende

acties een geweldloze "Blitzkrieg" zijn geweest, dan wel een campagne met oproepen en waarschuwingen (of beide in een bepaalde volgorde) op zeker moment zal de beginfase voorbij zijn. Het ogenblik van aanhoudende en wezenlijke strijd breekt dan aan.

V. HET VERLOOP VAN HET VERDEDIGINGSCONFLICT: (2) DE VERDEDIGING IN VOLLE OMGANG

In militaire conflicten wensen de verdedigers, en zij proberen dat ook, een snelle overwinning te behalen, maar mocht dit mislukken dan hoeft dit niet noodzakelijkerwijs tot demoralisering of verslagenheid te leiden. Een verandering van strategie voor de volgende fase van de strijd is vereist. Dit geldt ook voor een sociale verdedigingsoorlog.

Een inleidende geweldloze "Blitzkrieg", een campagne met oproepen en waarschuwingen of een combinatie daarvan, moet eenvoudig worden gezien als de openingsfase van de verdedigingsinspanningen die, evenals bij een militaire verdediging, een langere periode van hevige strijd om de overwinning te behalen in beslag kunnen nemen. Het overgaan op een strategie die voor de volgende fase bruikbaar is, is geen reden gedemoraliseerd te raken, integendeel zelfs. De verandering toont aan dat de verdedigers het initiatief nemen om de strijd zich zo te laten ontwikkelen dat dit tot de uiteindelijke overwinning leidt.

Tegenover de strategische problemen van een lange-termijn-verdediging kunnen de sociale verdedigers een of twee hoofd-strategieën stellen : òf een campagne van massale en totale burgerlijke ongehoorzaamheid ("total noncooperation") gelijk aan die van een geweldloze "Blitzkrieg" òf enigerlei vorm van selectief verzet. De verdedigers kunnen deze hoofd-strategieën ook op verschillende tijdstippen gebruiken om aan bijzondere vereisten van de verdediging tegemoet te komen.

Massaal, totaal verzet, bestaande uit campagnes van omvangrijke werkweigering en teweerstelling van de gehele samenleving tegen het regime van de aanvaller en zijn gehele beleid, kunnen in bepaalde fasen van de in volle omvang gevoerde verdediging geëigend zijn. Een dergelijk totaal verzet is echter uitzonderlijk moeilijk in praktijk te brengen, behalve in duidelijk afgebakende perioden. Want meer dan wat

ook, vereist het een uitzonderlijk sterke, goed voorbereide en op zichzelf vertrouwende samenleving. In andere gevallen kunnen de gevolgen van totale werkweigering voor de verdedigers ernstig zijn vanwege de door hen zelf te lijden schade wanneer zoveel voor hun eigen samenleving noodzakelijke sectoren - waar niet samenwerken met de aanvaller vereist is - worden lam gelegd. De prijs hiervoor is hoog, ook al zou de onderdrukking door de aanvaller niet ernstig zijn of kunnen worden weerstaan. De samenleving en de bevolking die zich verdedigen, moeten in staat zijn de verdedigingsstrijd te overleven. Een veelomvattende voorbereiding moet bestaan uit maatregelen die dit mogelijk maken, zoals voedsel-, water- en brandstofvoorziening. In bepaalde situaties van sociale verdediging kan helemaal geen totaal-verzet worden gepleegd vanwege deze kenmerken en vereisten. Indien de strategie van totale burgerlijke ongehoorzaamheid wordt gehanteerd in de periode van de in volle omvang gevoerde verdediging, wordt deze waarschijnlijk als een tijdelijke strategie toegepast voor het bereiken van speciale doeleinden. De momenten in de strijd waarbij de totale burgerlijke ongehoorzaamheid doeltreffend kan worden gebruikt dienen zorgvuldig door de verdedigers te worden gekozen; deze strategie moet niet eenvoudig worden toegepast als een emotioneel antwoord op de aanval zelf of op een bijzonder wrede actie van de tegenstander. Totale ongehoorzaamheid kan tot bepaalde situaties worden beperkt om speciale doelen te bereiken binnen een alomvattende strategie, met behulp waarvan overwegend selectief verzet wordt gepleegd.

Met een aantal voorbeelden kan dit aanschouwelijk worden gemaakt. Totaal verzet kan worden toegepast na een lange periode van selectief verzet door bepaalde bevolkingsgroepen en instellingen op het moment dat het specifiek beleid of doel van de vijand waartegen het verzet was gericht ernstig is verzwakt of de verwezenlijking ervan is verhinderd. Men kan dan op die manier de aanvaller dwingen volledig van zijn beleid of doel af te zien.

In gevallen dat men iets moet doen tegen brute acties, kan een korte totale daad van verzet een geschikt middel zijn om te laten zien dat men zich vastberaden te weer zal blijven stellen. Eén dag is in het algemeen voldoende. De actie moet niet veel langer duren tenzij blijkt dat de tegenstander zich in een zeer zwakke positie bevindt - bijvoorbeeld dat zijn troepen op het punt staan te gaan muiten - danwel een andere mogelijk beslissende situatie zich voordoet. Overigens behoort een meer langdurig gebruik van een strategie van totaal verzet te worden beperkt tot momenten waarop de aanvaller zijn controlerende taken nog maar moeilijk kan uitoefenen en de verdedigers ondanks ernstige onderdrukking in staat zijn deze strategie lange tijd vol te houden. Totaal verzet kan ook worden toegepast aan het einde van een langere verdedigingsstrijd bestaande uit verschillende campagnes van selectief verzet. De omstandigheden moeten zich daartoe wel lenen. De zich verdedigende samenleving moet sterk zijn, en het bewind van de aanvaller aanzienlijk verzwakt. Op dat moment is een totaal verzet er op gericht dat bewind een genadeslag toe te dienen of te desintegreren, het vermogen van de vijand de opgezette onderneming door te zetten te vernietigen en de onafhankelijkheid en vrijheid van de samenleving te herstellen.

Behoudens deze uitzonderingen moet het langere-termijn-verzet van de samenleving overwegend worden bepaald door de strategie van selectieve verdediging. Deze strategie richt het verzet weloverwogen op bijzondere punten of doelen die van speciaal belang zijn voor de verdedigingsinspanning. Zij heeft verschillende voordelen. Zij stelt bijvoorbeeld de verdediging in staat zich te concentreren op - i.p.v. zich te moeten verdelen over - een veelheid van doelen. Zij trekt ook een minder grote wissel op de zich verdedigende bevolking aangezien - afhankelijk van waarop het selectieve verzet zich telkens richt - de hoofdverantwoordelijkheid voor de te voeren verdediging meestal van de ene sector van de bevolking overgaat op de andere. Wanneer men selectief verzet wil toepassen, moeten er zes hoofdvragen

in ogenschouw worden genomen :

- (1) Wat zijn de belangrijkste doeleinden van de aanvaller ?
- (2) Hoe kan de aanvaller worden belet de controle te verkrijgen en te behouden over het staatsapparaat (van de aangevallen samenleving) of belangrijke delen daarvan ?
- (3) Hoe kan men de aanvaller beletten de onafhankelijkheid van de betreffende samenleving, haar onafhankelijke instellingen en haar weerstandsvermogen te verzwakken of te vernietigen ?
- (4) Op welke wijze kan de verdediging de aanvaller op de meest kwetsbare punten in zijn systeem, regiem of beleidsvoering aanvatten, zodanig dat diens vermogen zijn doeleinden te bereiken en met de onderneming door te gaan, wordt ondermijnd ?
- (5) Met welke middelen zullen de verdedigers van hun sterkste punten gebruik kunnen maken, hun zwakste punten kunnen vermijden en de capaciteiten van de diverse bevolkingsgroepen kunnen activeren ?
- (6) Welke specifieke uitgangspunten zijn typerend voor de algemene principes en doeleinden van de strijd ? Die uitgangspunten zouden kunnen bijdragen tot een geest van gerechtvaardigd verzet bij de sociale verdedigers, en tegelijkertijd tot de overtuiging dat de doelstellingen en middelen van de aanvaller als ongerechtvaardigd moeten worden beschouwd en sterk veroordeeld behoren te worden.

Wij zullen de eerste vier punten hiervan nader bekijken.

Het is bijzonder belangrijk het selectieve verzet te richten op punten waarmee de aanvaller kan worden belet zijn doeleinden te bereiken. Zoals wij hebben gezien is dat mogelijk omdat de macht van alle regeerders afhankelijk is van bronnen die afgesneden kunnen worden, doordat de bevolking, de instellingen in de samenleving en de overheidsinstanties weigeren samen te werken of te gehoorzamen.

In het verleden is dit niet vaak gebeurd omdat bezinning of voorbereiding daarop ontbrak.

Met een verdedigingspolitiek die erop is gericht om samenwerking met en onderwerping aan een buitenlandse of binnenlandse overweldiger te vermijden worden de rollen omgedraaid. Nu moet de aanvaller zich teweerstellen tegen een samenleving die klaar staat zijn greep naar de macht te trotseren en hem af te houden van zijn doeleinden. Is er, bijvoorbeeld, sprake van een staatsgreep of bestuurlijke machtsgreep dan moet een consolidering van de controle op het staatsapparaat en de samenleving door de overweldigers, onmogelijk worden gemaakt. Dit doet men door zich aan dit gezag te onttrekken via weigering van ambtenaren en burgerij te gehoorzamen en samen te werken, en door vast te houden aan de grondwettelijke principes.

Indien een buitenlandse mogendheid een aanval onderneemt om een marionettenregiem in het zadel te helpen, moet een dergelijke regering worden voorkomen door op alle niveaus medewerking te weigeren en iedere mogelijke collaborateur te isoleren. Verhinderd moet worden dat de aanvaller de verschillende ministeries, diensten, bureaus, de politie, het gevangeniswezen en de strijdkrachten onder controle krijgt. De sociale verdedigers moeten ook de legitimiteit van ieder nieuw bewind ontkennen, massaal weigeren daaraan te gehoorzamen en ermee samen te werken. Zij moeten trouw blijven aan de principes en gang van zaken van het bestel van vóór de aanval.

Indien de buitenlandse aanval wordt gelanceerd met economische doeleinden, moeten de indringers daarvan worden afgehouden doordat alles en iedereen - dus met inbegrip van wetenschappelijk-, technisch- en administratief personeel en de arbeiders van de betreffende instellingen - samenwerking weigert. Deze weigering kan in alle relevante stadia worden doorgevoerd : bij grondstoffenverwerking, onderzoek, planning, vervoer, fabricage, levering van energie en onderdelen, kwaliteitscontrole, en het klaarmaken voor verzending. Verschillende van deze stadia lenen zich ook voor doelbewust oponthoud en tegenwerking.

Wanneer het oogmerk van de aanvaller ideologisch is, is het van cruciaal belang dat de pogingen stranden om het geloof in en de opvattingen over de eigen samenleving te belasteren en om de bevolking met de politieke zienswijzen van de aanvaller te indoctrineren. Dit kan worden bereikt door verschillende vormen van burgerlijke ongehoorzaamheid van personen en instellingen in de sectoren opvoeding, godsdienst, kranten en tijdschriften, uitgeverijen, radio, televisie, jeugdactiviteiten en overheid. Daarbij zal de nadruk worden gelegd op de vrijheid van meningsuiting als groot goed. Men zal de veelheid van overtuigingen en zienswijzen van de aangevallen samenleving en het zelfbeschikkingsrecht van de mens aanprijzen. Voorts zal men een aanval doen op de doctrines van de indringer, op zijn opvatting dat iedereen hetzelfde behoort te geloven en in het bijzonder op zijn pogingen de aangevallen samenleving tot een dergelijke uniformiteit te dwingen.

Selectief verzet is ook van belang ter verdediging van het politieke systeem van het land, zelfs als het niet het primaire doel van de aanvaller is dit naar eigen model te hervormen. Om zo goed mogelijk te slagen in het - tijdrovend - bereiken van zijn doeleinden moet de aanvaller verzekerd zijn van de bereidwillige hulp van de bestaande overheid of moet hij een nieuw overheidsapparaat in het leven roepen. Het is daarom van het grootste belang te voorkomen dat de bestaande overheid zich onderwerpt en tot samenwerking besluit. Het mogelijk gebruik van haar vroegere legitimiteit, bestuurs- en andere controleorganen, en van andere hoedanigheden en bevoegdheden moet worden verhinderd. Evenzo van groot belang is het te beletten dat er een vervangend bewind wordt gevestigd en in stand gehouden om de doelstellingen van de aanvaller te dienen.

Voor deze verdedigingsdoelen zijn vele vormen van politieke werkweigeren en tegenstand vereist. Te denken valt aan : verzet door de wetgevende-, uitvoerende- en rechterlijke macht; het "doorwerken zonder collaboratie" en op andere momenten het in staking gaan door ambtenaren; de weigering van politie en militairen samen te werken en

orders van een illegaal bewind uit te voeren; de weigering door de gehele bevolking het gezag van welke collaborateur of overweldiger dan ook te erkennen, deze te gehoorzamen of met hem samen te werken; het - buiten het nieuw gevestigde illegale regiem om - zelfbewust handhaven of scheppen van alternatieve middelen om aan maatschappelijke behoeften tegemoet te komen en de orde te handhaven (onafhankelijk van de controle door de aanvaller).

Selectief verzet kan nodig zijn om de onafhankelijke instituten van de samenleving te verdedigen. De aanvaller kan van plan zijn de totale controle op de samenleving te verkrijgen, een doeltreffend verzet tegen zijn nieuwe orde in de kiem te smoren, of de hele samenleving te herscheppen naar totalitair model. De aanvaller zal daarom trachten aan de zelfstandigheid van alle bestaande onafhankelijke instituten een eind te maken, deze slechts in verzwakte onzelfstandige vorm te laten voortbestaan, of ze volledig te vernietigen; in de plaats daarvan zal de aanvaller instituten in het leven roepen, die in overeenstemming met het totalitaire model centraal worden gecontroleerd en ook de daarbij werkzame personen kunnen controleren. Tegen al dit streven van de aanvaller moet het nodige selectieve verzet worden gepleegd, wil de samenleving in staat zijn diens toekomstige controlemaatregelen te weerstaan en het nieuw ingestelde onderdrukkende regiem uiteen te laten vallen.

Selectief verzet dient ook te worden gericht op uitgesproken kwetsbare plekken in het beleid van de aanvaller, zijn bewind of bijzondere activiteiten. Ook de trouw en betrouwbaarheid van zijn troepen en functionarissen dienen stevig op de proef gesteld te worden.

De aanvaller zal deze hevige verdedigingsactiviteiten natuurlijk niet met vreugde aanvaarden of zelfs passief willen ondergaan. Integendeel, deze verschillende sociale verdedigingsstrategieën zullen terecht worden ervaren als gevaarlijk voor de doeleinden, het systeem en het reilen en zeilen van de aanvaller. Op het ene moment kan het antwoord bestaan uit onredelijke woede, op het andere moment uit koel berekende

onderdrukking. Aangenomen mag worden dat de aanvaller ieder middel zal gebruiken waarmee hij het verzet kan beëindigen, ontkrachten of breken, en onredelijk brutaal geweld zal toepassen. De sociale verdedigers moeten gereed zijn dit soort onderdrukking te weerstaan en te volharden in hun verdedigingsstrijd. Deze vorm van verzet kan de gevolgen van de onderdrukking met behulp van politieke "jiu-jitsu" laten terugslaan op de aanvaller. De kosten van de hele onderneming kunnen daardoor voor hem onaanvaardbaar hoog worden gemaakt. Hij kan daardoor de door hem gewenste doeleinden niet bereiken, aan zijn aanval wordt een halt toegeroepen of zijn aanvalsmacht en zijn bewind worden zelfs tot ontbinding gebracht.

Wanneer de aanvaller verzwakt raakt en de verdedigers sterker worden, brengen selectieve verzetscampagnes van verschillende soorten de verdedigers steeds dichterbij de overwinning.

Zoals reeds vermeld, kunnen zonnodig de verdedigers opnieuw hun strategie van totaal verzet en totale ongehoorzaamheid toepassen om aan de vijandelijke onderneming de genadeklap toe te brengen. Bij andere gelegenheden kunnen daarvan afwijkende, beslissende, strategieën nodig zijn. In elk geval zal het van belang zijn om specifieke maatregelen te ontwikkelen waarmee men de verdedigingsstrijd tot een succesvol eind kan brengen.

VI. MISLUKKING EN SUCCES IN DE SOCIALE VERDEDIGING

De moeilijkheden, die de aanvaller in zijn confrontatie met een goed voorbereide, verstandig opgezette sociale verdediging zal ervaren, moeten niet worden onderschat. Uitgaande van hun werkelijke innerlijke kracht, strategische en tactische wijsheid, discipline en doorzettingsvermogen ingeval van provocatie en onderdrukking, en het vermogen het uiterste te halen uit eigen kracht bij het aanpakken van de zwakheden van de aanvaller, moeten de sociale verdedigers in staat zijn hun tegenstanders in verwarring te brengen en uiteindelijk te verslaan.

De aanvaller kan tot de ontdekking komen dat hij zijn doeleinden niet heeft bereikt, dat zijn maatregelen en beleid ineffectief of zelfs niet uitgevoerd zijn, dat zijn pogingen het verzet door intimidatie, onderdrukking en zelfs brutaal geweld te breken, falen - en dat daardoor juist de tegenstand wordt versterkt en zijn eigen krachten worden verzwakt.

De pogingen van de aanvaller om de situatie weer onder controle te krijgen worden gevolgd door een afnemende beheersing van de situatie en toenemend verzet en verweer. Zijn pogingen de eigen bevelvoering te centraliseren worden steeds meer doorkruist door een samenleving die in toenemende mate zich zelf bestuurt. De aanvaller kan zelfs ervaren dat de betrouwbaarheid van zijn eigen troepen en functionarissen meer en meer wordt bedreigd door hun ontgoocheling t.a.v. de gang van zaken en hun rol daarin; zij worden teleurgesteld, wraakzuchtig, verward, en uiteindelijk ontevreden, onbetrouwbaar, vijandig en opstandig. Zelfs het thuisfront wordt langzamerhand avvallig en keert zich tegen de hele onderneming. Daarbuiten gaan leden van de internationale gemeenschap in toenemende mate over tot veroordelende uitspraken en misschien zelfs tot economische, politieke en diplomatieke sancties. De aanvaller die er lange tijd op vertrouwde dat geweld voldoende zou zijn om zijn doeleinden te bereiken, zal eerst verward en ontstemd zijn wanneer zijn maatregelen niet het gewenste resultaat opleveren.

Hij kan de kracht van de onderdrukking opvoeren. Mocht ook dat mislukken dan wordt hij redeloos. Bruut geweld wordt tegen de zich verzettende bevolking gebruikt, maar hij merkt dan dat dit slechts het proces van politieke "jiu-jitsu" versnelt.

Blijft de aanvaller bij zinnen dan zoekt hij mogelijk een weg om zich uit de situatie te kunnen terugtrekken met minimale schade en misschien zelfs met enige winst.

Meer vastbesloten en onbuigzame aanvallers zullen misschien hun steeds minder succesvolle en averechts werkende pogingen op uitdagende wijze voortzetten tot het moment dat blijkt dat de gehele onderneming op niets is uitgelopen. In de loop van de strijd neemt het zelfbesturend vermogen en de kracht van de verdedigers toe en groeit in het kamp van de aanvaller de onenigheid; desertie van zijn troepen en functionarissen is niet uitgesloten, zodat in dat geval niemand overblijft om de bevelen van de leiding uit te voeren. Op dat moment is er geen sprake meer van een aanval en is de onafhankelijkheid en de zelf gekozen levensstijl van de samenleving weer hersteld.

De begrippen "succes" en "nederlaag" moeten in het bespreken van dit beleid zorgvuldig en op ondubbelzinnige wijze worden gehanteerd. 15) Dit is nodig zowel om de doeltreffendheid van iedere wijze van toepassing van sociale verdediging te kunnen evalueren als om deze aanpak met de militaire verdediging te kunnen vergelijken. 16)

-
- 15) M.b.t. succes en nederlaag in geweldloze acties in het algemeen, zie Gene Sharp, "the Politics of Nonviolent Action", pag. 755-768.
 - 16) Militaire verdediging wordt niet altijd uitputtend genoeg geëvalueerd in termen van de mate van succes of falen in het bereiken van de oorspronkelijke doeleinden in het conflict. Er bestaat een wijdverbreide neiging de normen waaraan het succes met militaire middelen wordt afgemeten lager te stellen dan die voor geweldloze middelen, zelfs om zeer verschillende criteria te gebruiken, zoals de militaire nederlaag van de tegenstander ongeacht andere resultaten met inbegrip van die van de oorspronkelijke uitgangspunten. Geweldloze middelen worden dan ook aan hogere normen afgemeten dan welke op gewelddadige middelen worden toegepast. Daarbij is

"Succes" in de sociale verdediging wordt gemeten aan het daadwerkelijk bereiken van de doeleinden van de verdedigers t.w. de ontregeling van de aanval en het herstel van de situatie om te leven volgens eigen principes en gewoonten en deze naar eigen goeddunken te ontwikkelen of te veranderen, zonder ingrepen en controle door groepen of staten die het anders willen voorschrijven. Dat betekent dat de criteria om de resultaten te evalueren meer omvatten dan de vraag of de vijand fysiek vernietigd is of heeft gecapituleerd voor een superieure militaire macht.

Succes in de sociale verdediging wordt bepaald door de antwoorden op verschillende vragen zoals :

- (1) Zijn de verdedigers in staat gebleven zelf hun samenleving te besturen en is aan de behoeften daarvan tegemoet gekomen zelfs onder een bezetting of een bewind van een overweldiger ?
- (2) Houden de verdedigers het vol om de rechtmatigheid van het bewind van de aanvaller te ontkennen, en vast te houden aan het geloof in eigen principes en aan het recht hun eigen systeem en gedragslijnen te bepalen ?
- (3) Zijn de doeleinden van de aanvaller (economische-, politieke-, ideologische-, of anderszins) bereikt of niet en in welke mate ?
- (4) Hebben de strijdkrachten van de aanvaller zich teruggetrokken of zijn ze ontbonden ?
- (5) Heeft de aanvaller vastgehouden aan de wens dergelijke aanvallen nu en in de toekomst uit te voeren of is hij van gedachte veranderd ?

16) (vervolg) soms sprake van lichtvaardige verwijten t.a.v. onwenselijke ontwikkelingen in de daarop volgende jaren. In andere gevallen wordt vaak, zonder zorgvuldige evaluatie, verondersteld dat geweldloze middelen hebben gefaald of eenvoudig de weg tot geweld hebben vrijgemaakt.

- (7) Is het waarschijnlijk dat de aanvaller dergelijke ondernemingen in de toekomst opnieuw zal uitvoeren ?
- (8) Heeft het bewind van de aanvaller het overleefd of is het vervangen ?

Aangenomen mag worden dat er bij deze strijd sprake is van gradaties in succes en nederlaag. Ook al mogen de doeleinden van de verdedigers op een bepaald tijdstip niet zijn bereikt, dan kan dat op een later tijdstip wel mogelijk zijn. Wanneer er sprake is van gradaties in succes en nederlaag dan is het van het grootste belang dat de verdedigers zich bewust zijn van prestaties en kracht. Het is vaak voorgekomen dat mensen die goed hadden gevochten en belangrijke successen hadden geboekt - maar nog niet volledig in hun opzet waren geslaagd - dachten dat zij waren verslagen. Daarom gaven zij zich over en brachten zich daarmee zelf een nederlaag toe. Dat moet bij de sociale verdediging worden vermeden.

Hitler gaf toe dat het probleem de bevolking in de bezette gebieden te bedwingen in wezen van psychologische aard is :

"Men kan niet alleen met geweld regeren. Het is waar, geweld is beslissend, maar het is even belangrijk dat psychologische "iets" te bezitten dat de dierentemmer ook nodig heeft om zijn dieren in bedwang te houden. Zij moeten ervan overtuigd zijn dat wij de overwinnaars zijn." 17)

De sociale verdedigers kunnen weigeren deze overtuiging tot de hunne te maken. Een algemene overtuiging dat op den duur het goede het kwade overwint is daarvoor onvoldoende. Er dient een meer degelijke ondergrond te zijn, waartoe de verdedigers zich het volgende kunnen afvragen :

17) Aangehaald in Alexander Dallin, "German Rule in Russia, 1941-1945 : A Study of Occupation Policies", pag. 218. New York : St. Martin's Press, 1957, en Londen : Macmillan, 1957.

- (1) Is de wil van de sociale verdedigers onveranderd gebleven, verzwakt of versterkt ?
- (2) Is de wil van de verschillende - van het aanvallend systeem deel uitmakende - personen en groepen de aanval voort te zetten en de oorspronkelijke doeleinden na te streven, onveranderd, verzwakt of versterkt ?
- (3) Hebben de onafhankelijke instellingen van de zich verdedigende gemeenschap hun kracht te vechten - en de aanvaller de gewenste bronnen van macht te onthouden - gehandhaafd, verloren of vermeerderd ?
- (4) Hebben de verdedigers en aanvallers goed strategisch inzicht of juist onverstand getoond en is hun strategisch inzicht verminderd of verbeterd ?
- (5) Hebben de sociale verdedigers hun bekwaamheid en vermogen om werkweigeren en weerstand te realiseren vergroot of niet ?
- (6) Is er bij de bevolking van de aanvaller, de uitvoerders van de onderdrukking en de bestuurders zelf sprake van een aangestast moreel, onbetrouwbaarheid of oppositie tegen de aanval en de overheersing ?
- (7) Hebben de internationale vrienden van de aanvaller en de voor hem noodzakelijke economische en politieke bondgenoten hun eerder aangegane relaties voortgezet of hebben zij de aanval afgekeurd en zijn zij begonnen de samenwerking stop te zetten ?
- (8) Hebben de verdedigers hun vermogen zich zelf te besturen en in hun economische behoeften te voorzien, kunnen behouden ?
- (9) Zijn de maatregelen, de bestuursdaden en de middelen voor manipulatie en onderdrukking in voldoende mate geslaagd of niet doeltreffend geweest of hebben zij geleid tot versterking van het verzet, tot oppositie in de gelederen van de aanvaller zelf, en tot internationale actie ?
- (10) Hebben de verdedigers bij onderdrukking en bruut geweld hun verzet voortgezet of zelfs versterkt ?

- (11) Hebben de verdedigers hun vermogen gedisciplineerd op te treden en aan de eisen van de doeltreffende geweldloze strijd te voldoen, kunnen behouden ?
- (12) In welke mate zijn de oorspronkelijke doelen van de aanval-
ler (economische-, politieke-, ideologische- en andere) be-
reikt of niet ?
- (13) Welke partij heeft het initiatief in de strijd ?

Wanneer successen en mislukkingen elkaar afwisselen, is het - om vol-
ledig succes te kunnen boeken - de verantwoordelijkheid van de sociale
verdedigers om hun innerlijke kracht te vergroten, hun maatschappelijke
kracht (invloed) te behouden en te vergroten, de meest geëigende ma-
nier om invloed op de aanvaller uit te oefenen vast te stellen en toe
te passen, hun geoefendheid en strategisch oordeel te verbeteren, het
verzet op de zwakke plekken van de aanvaller te richten, en welover-
wogen, moedig en standvastig op te treden.

Niet iedere poging om sociale verdediging toe te passen zal slagen.
Deze strijdmethode, gelijk iedere andere, vereist doeltreffendheid.
In oorlogen is een militaire nederlaag naar alle waarschijnlijkheid
het gevolg van immense fysieke vernietiging, verlies aan mensenlevens,
ontmoediging en onmiskenbare onmacht de strijd voort te zetten en tot
een succesvol eind te brengen. Deze omstandigheden kunnen ook gelden
voor mislukkingen in de sociale verdediging. Maar dit behoeft niet nood-
zakelijkerwijs zo te zijn.

Afhankelijk van de mate waarin de verzetsgeest en veerkracht van de
onafhankelijke instellingen van de samenleving blijven bestaan, kan
de bevolking op een later tijdstip de verdedigingsstrijd hervatten.
In de tussentijd kan rust nodig zijn, evenals hernieuwing van de
krachten van de samenleving en van haar vermogen de aanvaller te
stuiten. Ook kan het noodzakelijk zijn nieuwe strategieën te ont-
wikkelen en nieuwe, bereikbare, specifieke doelen t.b.v. selectief
verzet te kiezen. M.a.w., er hoeft nooit sprake te zijn van een defi-

nitieve nederlaag in de sociale verdediging zo lang de bevolking en de samenleving in staat zijn tot overleven.

In plaats daarvan zullen er perioden voorkomen waarin of de ene of de andere kant, krachten opdoet of verliest en meer of minder van zijn onmiddellijke doeleinden bereikt. De sociale verdedigers zullen misschien moeilijke tijden moeten doormaken met groot lijden en grote verliezen. Zo lang zij de wil hebben zich te verdedigen, kunnen zij hun krachten en instellingen versterken en hun bekwaamheid geweldloze strijd toe te passen verbeteren. De verdedigers kunnen hun moed en doorzettingsvermogen tegenover intimidatie en onderdrukking vergroten en nieuwe strategieën toepassen om gunstiger verdedigings-situaties te scheppen.

Deze veranderingen zullen in toenemende mate de verdedigers sterker maken, de aanvaller verzwakken, de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor de verdedigingsstrijd is aangegaan naderbij brengen, en leiden tot de nederlaag van de aanvaller.

VII. INTERNATIONALE DEELNEMING AAN EN ONDERSTEUNING VAN SOCIALE VERDEDIGING

Landen met een op sociale verdediging gericht beleid kunnen aan een grote verscheidenheid van internationale activiteiten deelnemen. Tenzij zij dit vrijelijk verkiezen zullen deze landen geen voorstanders van isolement zijn, eenvoudig omdat zij geen militaire bondgenoten hebben of over een aanvallend vermogen beschikken.

Veel van hun internationale activiteiten zullen rechtstreeks weinig van doen hebben met afschrikking en de behoefte zich te verdedigen; andere activiteiten zijn bedoeld om zwaardrukkende noden te verlichten, geschillen op te lossen die aan conflicten ten grondslag liggen, niet gefundeerd wantrouwen en misverstand weg te nemen en onderling begrip en vriendschap te bevorderen. Deze activiteiten zouden het aantal en de hevigheid van toekomstige internationale conflicten kunnen verminderen.

Een aantal uitingen van internationale samenwerking en hulp van deze landen zal rechtstreeks gericht zijn op de voorbereiding en de uitvoering van de sociale verdediging. Deze activiteiten kunnen afwisselend een tweezijdig-, meerzijdig-, regionaal- en wereldwijd karakter hebben. De aard van de sociale verdediging laat weinig of in het geheel geen geheimzinnigheid over kwesties van verdediging toe.

Daardoor is een wijdverbreide uitwisseling van kennis en kunde mogelijk tussen de landen met een dergelijk beleid en de landen die hiervan meer willen weten.

Onderzoeksgegevens, beleidsontwikkelingen en -analyses, plannen en ervaring in voorbereiding en oefening, inzicht in de aard en doelen van potentiële aanvallers, dit alles kan worden gedeeld tot gemeenschappelijk voordeel. Tevens kunnen strategieën worden bestudeerd en antwoorden op bijzondere aanvalsvormen worden gezocht. Men kan onderzoek doen naar middelen en methoden om tegen hevige onderdrukking in het verzet vol te houden, alsmede naar maatregelen om gedurende de verdedigingsstrijd de primaire levensbehoeften veilig te

stellen. Onderzoek, beleidsstudies, en ontwikkeling en evaluatie van middelen t.b.v. voorbereiding en oefening zouden in eerste instantie door de afzonderlijke landen, en particuliere instellingen kunnen worden uitgevoerd. Samenwerkingsovereenkomsten daarentegen door een aantal landen of verdragpartners, regionale organisaties of instellingen van de Verenigde Naties.

Dezelfde lichamen zouden ook kunnen zorgen - op grond van te voren genomen beslissingen en gemaakte plannen, zoals bij verdragen of als antwoord op bijzondere crises - voor verschillende vormen van niet-militaire hulp aan landen met een sociale verdediging indien deze worden aangevallen. Te denken valt hierbij aan :

- (1) drukkerij- en omroepfaciliteiten voor het aangevallen land;
- (2) voedsel- en medische voorraden;
- (3) berichtgeving aan de buitenwereld met nieuws over de verdedigingsstrijd en de akties van de aanvaller;
- (4) het op gang brengen van een proces van internationale economische en diplomatieke sancties tegen de aanvaller;
- (5) het verspreiden van informatie onder de troepen, gezagsdragers en bevolking van het aanvallende land over de aanval, de op het spel staande zaken, verzet en onderdrukking, afkeuring van diegenen die gewoonlijk de aanvaller steunen, alsook verzoeken om hulp de aanval te beëindigen en de internationale vriendschap en samenwerking te herstellen.

Al deze internationale hulp is uiterst belangrijk, maar de grootste last van de verdediging moet worden gedragen door de bevolking van de aangevallen samenleving zelf. Er is geen vervangingsmiddel voor zelfvertrouwen, gedegen voorbereidingen en werkelijke kracht in de sociale verdediging.

VIII. DE VOORUITZICHTEN BIJ HET AANVAARDEN VAN DE SOCIALE VERDEDIGING

De overgang naar sociale verdediging (transarmament) vereist niet voorafgaande verandering van het internationale stelsel, het verdwijnen van militaire dreiging of algemene aanvaarding van het beleid. Noch is een voorafgaande fundamentele verandering in het sociale stelsel nodig en nog minder een verandering van de menselijke aard. In werkelijkheid zet men de eerste stappen op het terrein van onderzoek, beleidsontwikkeling, evaluatie en publieke beschouwingen over sociale verdediging, op het moment dat de huidige afschrikking- en verdedigingspolitiek nog volledig van kracht is. Sociale verdediging is ontworpen als afschrikking en verdediging tegen aanvallen. Deze gedragslijn - aannemende dat het doeltreffend is - kan daarom door afzonderlijke landen, groepen van landen of bondgenootschappen worden gevolgd zonder dat dit in de internationale gemeenschap alom instemming ontmoet, laat staan dat potentiële aanvallers daaraan moeten meedoen; dit is in wezen hetzelfde principe dat geldt wanneer nieuwe militaire wapens of zelfs nieuwe wapensystemen worden ingevoerd omdat deze worden geacht beter te zijn dan de voorgaande. (Men zou zich kunnen voorstellen dat deze gedragslijn volgens plan in fasen wordt gevolgd volgens een afspraak tussen alle landen in een bepaald deel van de wereld - waarbij de Verenigde Naties al dan niet betrokken zijn - maar zo'n opzet ligt niet voor de hand.) Wanneer de samenleving of de regering van een land besloten heeft op sociale verdediging over te gaan, kan met de eerste voorbereidingen en oefeningen op een betrekkelijk bescheiden basis worden begonnen, terwijl de bestaande militaire beleidslijn voorlopig van kracht blijft. 18)

18) Voor andere publicaties over de overgang naar een ander soort bewapening, zie Adam Roberts, "Transarmament to Civilian Defence", in Adam Roberts, ed., "The Strategy of Civilian Defence", pag. 291-301, en Gene Sharp, "'The Political Equivalent of War' - Civilian-based Defense", in "Social Power and Political Freedom", pag. 250-254.

Deze sociale verdedigingscomponent van het totale verdedigingsstelsel wordt dan in fasen uitgebreid. Sommige landen zullen misschien beide vormen van verdediging in stand houden. Het algemene model dat door de theoretici van de sociale verdediging wordt gepresenteerd, gaat echter uit van volledige overgang, gespreid over een aantal jaren. (Deze theoretici hebben gepleit voor een volledige overgang i.p.v. een blijvende combinatie van beide vormen, vanwege de doeltreffendheid van sociale verdediging en het verlangen oorlog uit te bannen).

Tijdens deze overgang moet het militaire vermogen niet eerder worden verminderd of verdwijnen dan wanneer de samenleving en de regering voldoende overtuigd zijn van de mogelijkheden, de betrouwbaarheid, en de voordelen van sociale verdediging boven die van een militaire aanpak. Zowel in de beginfase wanneer de samenleving besluit zich voor te bereiden op sociale verdediging, als in een later stadium wanneer blijkt dat men met sociale verdediging alleen kan volstaan, zal overwegend aandacht moeten worden geschonken aan de behoefte aan een doeltreffend verdedigingsbeleid, waartoe een vergelijkende studie van de positieve en negatieve kanten van militaire- en sociale verdediging zal moeten worden opgezet.

Zowel de aan een beslissing voorafgaande tijdsduur, welke nodig is het overgangsproces op gang te brengen, als de tijd nodig om dit te voltooien kan zeer verschillend zijn en voorspellingen hierover zijn altijd gevaarlijk. Mogelijk zal omstreeks 1990, misschien zelfs in het midden van de jaren '80, het eerste land officieel een sociale verdedigingscomponent toevoegen aan een overwegend militair beleid. Voorspellingen omtrent het tijdstip waarop het eerste land de volledige overgang naar een sociale verdedigingssysteem zal hebben voltooid zullen minder betrouwbaar zijn, maar het zou omstreeks 2005 kunnen zijn.

Hiermee zou een heel nieuw element zowel in de internationale relaties als in de verschillende benaderingen van verdedigings- en veiligheidsbeleid worden ingebracht met mogelijk vergaande heilzame gevolgen.

Er zijn geen ideale sociale omstandigheden nodig alvorens sociale verdediging kan worden aanvaard en toegepast.

In het verleden is gefimproviseerde geweldloze verdedigingsstrijd toegepast tegen staatsgrepen, invallen en bezettingen in zeer onontwikkelde samenlevingen waarbinnen onrechtvaardigheid, klasseheerschappij, etnische en taalkundige verscheidenheid en extreme sociale en politieke conflicten heersten. De daaraan tegengestelde omstandigheden - sociale eensgezindheid, doeltreffende machtsverdeling, decentralisatie en een levende democratie - zullen de mogelijkheid en doeltreffendheid van sociale verdediging bevorderen, maar zijn geen eerste vereiste. Dit blijkt uit het officiële beleid van de Duitse Weimar Republiek, t.w. burgerlijke ongehoorzaamheid en verzet tegen de Kapp Putsch van pro-monarchistische paramilitaire groepen in 1920, en tegen de Frans-Belgische inval en bezetting in 1923. Het is mogelijk om officiële beslissingen, die in zeer onvolmaakte samenlevingen worden genomen, te verdedigen d.m.v. geweldloze vormen van strijd. Dit betekent echter niet, dat alle regeringen en systemen door sociale verdediging kunnen worden beschermd, zonder veranderingen voorafgaande aan of gedurende de overgangperiode, of in de verdedigingsstrijd zelf.

Om een extreem voorbeeld te noemen : meedogenloze dictaturen die over een sterk van hen vervreemd volk regeren door middel van terreur, vernietiging van alle onafhankelijke instellingen, en door geweld van overheidsinstellingen, moeten niet verwachten dat iedereen warm loopt voor een volksverzet ter verdediging van een dergelijk regiem en systeem. Het zal de bevolking ontbreken aan de bereidheid zich te verdedigen, en aan de benodigde veerkracht om de aanval af te slaan. Een samenleving die - om wat voor reden ook - is veranderd is een centraal geleid systeem en wordt geregeerd door een elite die autoritaire en gewelddadige middelen gebruikt, kan echter vastberaden streven naar opheffing van algemeen bestaande grieven en naar decentralisering ! Ook kan men proberen het verlangen en het vermogen de samenleving met sociale middelen te verdedigen tot ontwikkeling te brengen. Ook wordt

van tijd tot tijd een oorspronkelijk autoritair systeem in een crisis-situatie opmerkelijk gematigd t.g.v. een enthousiaste en doeltreffende aktie van de bevolking om een nieuw gevaar door geweldloze strijd te keren en de verantwoordelijkheid voor het voeren van die strijd te aanvaarden.

Dat kan gepaard gaan met een toenemend aandeel in en het opbouwen van nieuwe autonome instellingen.

In de meeste staten zullen de beweegredenen voor een sociale verdediging dezelfde zijn als voor een militaire verdediging : vaderlandsliefde; geloof in het recht van een volk zijn eigen politieke systeem en regering te kiezen; verzet tegen internationale agressie, binnenlandse machtsovername, en vreemde overheersing; geloof in de godsdienstige of morele plicht eigen land en bevolking te beschermen; de overtuiging dat hoe onvolmaakt de eigen samenleving ook is, het noodzakelijk is te voorkomen dat men niet meer zelf in staat is deze te verbeteren; de eensgezinde opvatting dat hoe onderling verdeeld een volk ook moge zijn, geen buitenlandse regering of binnenlandse klik zal worden toegestaan het volk d.m.v geweld te overheersen.

Hoewel een ideale samenleving geen voorwaarde hoeft te zijn voor de toepassing van sociale verdediging, en zeer onvolkomen samenlevingen werden en ook nu worden verdedigd d.m.v. geweldloze strijd, bestaat er wel degelijk reeds lang verbinding tussen die methode en "democratie" d.w.z. een politiek systeem waarin het volk deelneemt aan het besluitvormingsproces. Een dergelijk systeem kan d.m.v. sociale verdediging een bijdrage leveren aan een toenemend verdedigingspotentieel. Omgekeerd zal dit beleid en deze geweldloze strijd in het algemeen bijdragen aan een spreiding van macht en versterking van de democratie; dit zijn erkende lange termijn doelen van onderscheiden politieke en sociale systemen, met inbegrip van enkele systemen die op dit moment door minderheidspartijen of idealistische elites worden bestuurd. 19)

19) Zie pag. 46.

Daar de kennis over sociale verdediging zich verbreidt zal waarschijnlijk het aantal samenlevingen toenemen, waarin - zelfs zonder voorafgaande voorbereidingen - deze vorm van strijd tegen buitenlandse aanvallen of binnenlandse machtovername, gefimproviseerd, zal worden toegepast.

Het is niet zo'n grote stap van deze en vroegere situaties naar nieuwe gevallen waarin de mogelijkheden van sociale verdediging zorgvuldig zijn bestudeerd voordat de crisis uitbreekt, en waarin de voorbereidingen en oefening daarvan, als afschrikking en verdediging tegen mogelijke aanvallen in de toekomst, ter hand zijn genomen.

Als de wil aanwezig is, dan is sociale verdediging onder de huidige sociale, politieke en internationale omstandigheden mogelijk.

Trouwens, van te voren beraamde verschuivingen van militaire naar sociale verdedigingsmiddelen als doelbewuste beleidsontwikkeling liggen meer voor de hand dan gefimprovisedde beslissingen in nood-situaties. De tijd voor welbewuste evaluatie en beslissingen is aanwezig evenals voor planning, voorbereiding en oefening om de doeltreffendheid in de toekomst te vergroten.

19) Voor een discussie over de relatie tussen de politieke omstandigheden en dit beleid, zie April Carter, "Political Conditions for Civilian Defence", in Adam Roberts, ed., "The Strategy of Civilian Defence", pag. 274-290.

Voor een discussie over de relatie tussen geweldloze strijd in het algemeen en de sociale en politieke structuur, zie Gene Sharp, "The Politics of Nonviolent Action", pag. 799-806, en Gene Sharp, "Social Power and Political Freedom", pag. 342-356.

IX. POTENTIELE VOORDELEN VAN EEN SOCIAAL VERDEDIGINGSBELEID

Het sociale verdedigingsbeleid bergt - gezien op de lange termijn - verscheidene voordelen in zich die met alternatieve militaire beleidsmaatregelen niet bereikt kunnen worden.

Deze houden het volgende in :

- (1) Het zelfvertrouwen in verdedigings- en veiligheidszaken, zelfs bij kleinere en middelgrote landen, zal worden vergroot, door de beslissende machtsfactor van militaire kracht te verleggen naar sociale kracht.
- (2) Door haar niet-militaire aard heeft sociale verdediging wel het afschrikkend maar niet het aanvallend en onderdrukkend vermogen van militaire systemen, waardoor internationale en binnenlandse zorgen en angsten worden verminderd.
- (3) Dit beleid kan het aantal gevallen van internationale agressie verminderen door de afschrikkende werking die uitgaat van het politiek "onverteerbaar" maken van landen, waardoor de aanvaller zijn doelen worden onthouden, en ontevredenheid en ontwrichting van de aanvalsmacht het gevolg zijn.
- (4) Dit beleid kan de rol van kernwapens terugdringen doordat het een alternatieve weg biedt om dáár waar conventionele militaire middelen onvoldoende en onbruikbaar blijken te zijn, met zelfvertrouwen veiligheidsmaatregelen te treffen.
- (5) In tegenstelling tot militaire systemen, is er in de sociale verdediging geen sprake van een ingebouwd vermogen om staatsgrepen tegen het wettige constitutionele gezag te ondernemen.
- (6) Bovendien vormen de voorbereidingen voor ongehoorzaamheid en weerstand, welke bij een dergelijke aanpak zijn vereist, een afschrikkend en verdedigend vermogen tegen binnenlandse machtsgrepen, zoals staatsgrepen, omverwerping van het bestuur, paramilitaire aanvallen en dergelijke.
- (7) Door geweld als uiterste sanctie van de samenleving onwettig

- te verklaren en daarvoor gewettigde geweldloze vormen van strijd - zelfs in uiterst moeilijke situaties - in de plaats te stellen, kan dit beleid naar verwachting niet alleen bijdragen aan een vermindering van binnenlands geweld door groepen met grieven, maar juist ook aan het vergroten van het aantal vervangende geweldloze methoden van afkeuring.
- (8) In de feitelijke verdedigingsstrijd heeft men bij de sociale verdediging meer oog voor de oorpronkelijke doeleinden van het conflict dan voor de schade die aan de vijand wordt toegebracht.
- (9) Sociale verdediging, evenals geweldloze strijd in het algemeen, lijkt minder slachtoffers en minder vernielingen te veroorzaken dan bij vergelijkbare militaire conflicten.
- (10) Landen met een sociale verdediging lopen naar alle waarschijnlijkheid veel kleinere kans te worden aangevallen met massavernietigingswapens dan landen die militaire beleidsmaatregelen hebben getroffen; speciaal het bezit van kernwapens kan, door de vrees die dit opwekt, er toe leiden dat men doelwit wordt en zelfs preventieve aanvallen uitlokken.
- (11) Een dergelijk beleid zal waarschijnlijk een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een "positieve" buitenlandse politiek zowel omdat de verdediging niet gebonden is aan militaire eisen, toewijzing van hulpbronnen en bondgenoten, als ook omdat het voordelig is voor landen met een sociaal verdedigingsbeleid de menselijke nood in andere landen te helpen lenigen, internationale problemen, die nog niet in een openlijk conflict zijn uitgemond, op te lossen, en internationale goodwill te verwerven.
- (12) Een sociaal verdedigingsbeleid zou de omvang van het overheidsapparaat en de kosten van afschrikking en verdediging kunnen terugbrengen. Hoewel evenzeer aangewezen op financiële en economische bronnen, kan sociale verdediging minder kostbaar zijn dan militaire. Er zal geen militair materieel nodig zijn.

De verantwoordelijkheid voor de verdediging zal bij de gehele bevolking en de onafhankelijke instellingen van de samenleving komen te liggen. Dit alles kan er toe leiden dat tegen de huidige tendenties in de rol van de overheid en de omvang van het overheidsapparaat zullen afnemen. Er komen meer economische bronnen beschikbaar voor binnenlandse sociale behoeften en internationale hulp.

- (13) Sociale verdediging zou de centralistische invloeden, eigen aan militaire systemen, kunnen laten verdwijnen, en decentralistische invloeden kunnen bevorderen. Daarmee zou een bijdrage kunnen worden geleverd aan de ontwikkeling van een meer pluralistische, sociale en politieke structuur, met een grotere deelneming door de bevolking.
- (14) Doordat de verantwoordelijkheid voor de verdediging bij de burgers zèlf wordt gelegd, zullen zij worden aangemoedigd om zich bewust te worden van de grondslagen van een samenleving, die het waard is om te worden verdedigd. Zij zullen zich gaan inspannen de stelregels, levensstijl en instellingen van de samenleving te onderzoeken, en te bezien hoe de samenleving zou kunnen worden verbeterd.
- (15) Door de afschrikking en verdediging te laten bestaan uit geweldloze vormen van strijd, wordt het mogelijk dat landen hun militaire middelen als overbodig afschaffen. Conflicten zullen steeds minder met militaire middelen behoeven te worden beslecht, ondanks de gevaren en onzekerheden van de huidige wereld.

CONCLUSIE

De ontwikkeling, toepassing en evaluatie van een sociaal verdedigingsbeleid voor verschillende landen, vereist fundamenteel, probleem oplossend onderzoek, beleidsstudies, algemene vorming en brede discussie. Dit kan worden opgezet door onafhankelijke instellingen, speciale commissies, overheidsbureaus en internationale organisaties.

Sociale verdediging zou moeten worden toegepast in samenhang met andere vormen van beleid om internationale conflicten te beteugelen en aan binnenlandse machtsgrepen het hoofd te bieden zonder het risico van een internationale- of een burgeroorlog en zonder blootstelling aan vijandelijke aanvallen. De politieke en fysieke gevaren van zulke aanvallen en het militaire antwoord daarop zijn ernstig genoeg, en de politieke en maatschappelijke grondslagen voor sociale verdediging zijn gezond genoeg om een dergelijk alternatief beleid grondig te onderzoeken en te ontwikkelen.

(Ingezonden Mededeling)

Eind mei 1982 verschijnt in de AULA-reeks van Het Spectrum een Nederlandse vertaling van THE POLITICS OF NONVIOLENT ACTION van Gene Sharp. Sharp wordt beschouwd als de belangrijkste theoreticus en onderzoeker op het gebied van geweldloze actie en sociale verdediging. MACHT EN STRIJD / THEORIE EN PRAKTIJK VAN GEWELDLOZE ACTIE is een door Sharp zelf ingekorte versie van zijn in drie delen verschenen omvangrijke boek, dat wel is omschreven als de 'bijbel' voor hen die geweldloze strijd bestuderen en toepassen. De nadruk in de Nederlandse vertaling ligt op deel 1 : POWER AND STRUGGLE. Daarnaast zijn samenvattingen van de delen 2 en 3 opgenomen : THE METHODS OF NONVIOLENT ACTION en THE DYNAMICS OF NON-VIOLENT ACTION.

Sharps uitgangspunt is dat politiek geweld, inclusief onze militaire verdediging, alleen kan verdwijnen door het te vervangen door vormen van geweldloze actie. De toepassingen en effecten van geweldloze actie kunnen nog verbeterd worden, maar het is een realistisch alternatief in gevallen waarin we anders onze toevlucht zouden nemen tot geweld en oorlog - dat bewijzen de talloze historische situaties waarin vormen van geweldloze strijd effectief zijn geweest. De ontwikkeling in de richting van geweldloze actie - zeer actueel in een tijd van toenemend ongenoegen over de rol van kernwapens - verdient dan ook volop aandacht.

Het verschijnen van MACHT EN STRIJD kan een extra stimulans geven aan de discussies over alternatieven voor het gewelddadig oplossen van conflicten. Die discussies worden niet alleen gevoerd in de in getal en belang toenemende vredesbewegingen, maar ook door militairen, politici, beleidsmensen en beoefenaars van de sociale wetenschappen.